

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра туризму і рекреації

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

«Просування туристичного продукту дитячого туризму Миколаївської області на міжнародний ринок»

Студента 2 курсу 9м групи
освітнього ступеня «магістр»
спеціальності 242 «Туризм»
спеціалізації «Міжнародний
туристичний бізнес»

Сидорова Володимира
Валерійовича

Науковий керівник:
кандидат економічних наук,
доцент

Жученко Валентина
Григорівна

Гарант освітньої програми:
доктор економічних наук,
професор

Ткаченко Тетяна
Іванівна

Київ 2018

Зміст

Вступ.....	7
Розділ 1. Теоретико-методологічні основи розвитку дитячого туризму в Україні.....	11
1.1. Поняття і сутність дитячого туризму.....	11
1.2. Дослідження історії і стану розвитку дитячого туризму в Україні.....	21
1.3. Особливості просування туристичного продукту дитячого туризму на міжнародний ринок.....	29
Висновки до розділу 1.....	34
Розділ 2. Аналіз розвитку дитячого туризму Миколаївської області.....	36
2.1. Характеристика потенціалу Миколаївської області в сфері дитячого туризму.....	36
2.2. Аналіз функціонування ДП "Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді".....	42
2.3. Дослідження просування туристичного продукту дитячого туризму в ДП "Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді".....	46
Висновки до розділу 2.....	49
Розділ 3. Пропозиції щодо просування туристичного продукту дитячого туризму на міжнародний ринок.....	51
3.1. Перспективи розвитку дитячого туризму в Україні.....	51
3.2. Розробка туру в сегменті дитячого туризму в Миколаївській області....	57
Висновки до розділу 3	63
Висновки	64
Список використаних джерел.....	66
Додатки	

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Актуальність дослідження даної теми пов'язана з тим, що проблемами дитячого туризму займаються в нашій країні мало як на теоретичному, так і на практичному рівні. Даний факт обумовлений тим, що дитячий туризм ніколи не приносив великого доходу підприємцям, що надають послуги в цій сфері і, крім того, даний тип діяльності пов'язаний з високою відповідальністю перед батьками, дітьми та суспільством. Більшість підприємців, що спеціалізуються на туризмі вважають за краще вибирати більш невибагливі і високоприбуткові сегменти ринку, ніж діти.

Дитячий туризм - вид туризму, що спрямований на задоволення дозвілля для дітей.

Дитячий туризм займає найблагородніший сектор ринку туристичної індустрії. Програми відпочинку, призначені розширити дитячий кругозір, посилити здоров'я або розкрити таланти, націлені в кінцевому результаті на розвиток молодого покоління - в найближчому майбутньому потенційно найактивнішого в нашому суспільстві.

Попит на дитячий відпочинок є одним із стабільних. По статистиці туристських фірм, що займаються дитячим, сімейним та молодіжним туризмом, близько 80% їх клієнтів - діти, 15% - сім'ї, 5% - молоді.

Рівень розвитку дитячого туризму в країні дуже тісно пов'язаний з загальним рівнем і станом розвитку економіки, тому, як і туризму в цілому, притаманні наступні проблеми:

- висока вартість масового дитячого відпочинку;
- департамент та державна установа дитячого відпочинку, що супроводжується низьким рівнем фінансування;
- диференціювання пропонованих послуг для сімей з різним рівнем доходу;

Незважаючи на існуючі проблеми, на сьогоднішній день дитячий відпочинок є одним з найпопулярніших видів туризму, оскільки має

безпосереднє відношення до соціальної сфери. Це сприяє перепрофілюванню багатьох санаторіїв і їх використання для організації оздоровлення та відпочинку дітей чи сімейного відпочинку.

Ринок дитячого туризму характеризується такими напрямками, як відпочинок, оздоровлення та лікування, екскурсійні тури для шкільних груп по Україні та за кордоном, а також відпочинок та навчання за кордоном. Попит на дитячий туризм носить яскраво виражений сезонний характер і залежить, як правило, від шкільних канікул. Літній період вважається самим «високим» сезоном, оскільки саме в цей період і попит, і пропозиція в рівній ступені високі і стабільні.

Традиційно в Україні поширені дитячі літні табори, що пропонують сьогодні насичені анімаційні програми. Серед них найпопулярнішими є: наметові з навчанням елементами туризму, археологічні, де діти займаються розкопками стоянок первісних людей, спортивні, кінноспортивні, існують табори з релігійною спрямованістю тощо.

Як відзначають фахівці, займаючись таким родом бізнесу, важко розраховувати на високий рівень прибутку. В останні роки багато туроператорів по внутрішньому туризму, як правило, при розрахунку цін путівок, передбачають мінімальний одиночний прибуток, а загальний прибуток забезпечується за рахунок великих обсягів продажів.

Туроператори, вкладаючи кошти в відновлення та модернізацію основних фондів дитячого відпочинку, прагнуть придбати ці табори або орендувати їх на тривалий час.

На сьогоднішній день, на ринку дитячого туризму працює досить велика кількість туристських фірм, що організовують дитячий відпочинок як в Україні, так і за кордоном. Самим популярним видом дитячого туризму залишаються літні табори. За видом відпочинку вони підрозділяються на дитячі оздоровчі табори та центри, спортивно-оздоровчі табори та комплекси, міжнародні дитячі табори та центри. Крім того, виділяються табори санаторного типу, спеціалізуються на профілактичному лікуванні.

Об'єктом дослідження - це процес розробки і просування туристичного продукту дитячого туризму на міжнародний ринок.

Предметом дослідження є теоритико-методологічні основи розвитку дитячого туризму.

Метою дипломної роботи є розробка туру дитячого туризму в Миколаївській області на прикладі ДП "Український державний центр туризму краєзнавства учнівської молоді" з подальшим виходом на міжнародний ринок.

Відповідно до мети в дипломній роботі необхідно вирішити наступні завдання:

- Розкрити сутність дитячого туризму;
- Дослідити історію розвитку дитячого туризму в Україні і його стан розвитку на сучасному етапі;
- Проаналізувати потенціал розвитку дитячого туризму в Миколаївській області;
- Провести аналіз функціонування ДП "Український державний центр туризму краєзнавства учнівської молоді";
- Розробити рекомендації щодо покращення розвитку дитячого туризму в Миколаївській області.

Інформаційну основу дослідження становлять монографії, статті та інші публікації з тематики інноваційного розвитку підприємств, статистичні та організаційно-господарські матеріали підприємства – об'єкта дослідження, інформаційні матеріали мережі Інтернет.

Практичне значення отриманих результатів полягає у використанні їх з метою вдосконалення теоретико-методичних розробок до рівня практичних рекомендацій, спрямованих на удосконалення планування науково-технологічного співробітництва на міжнародному рівні, забезпечення економічного зростання та досягнення високих економічних результатів зовнішньо-економічної діяльності підприємства. Наукові результати, що мають прикладне значення, схвалено і планується втілити в практичну діяльність у ДП "Український державний центр туризму і

краєзнавства учнівської молоді"

Апробція результатів дослідження. Основні теоретичні положення випускної кваліфікаційної роботи висвітлено у статті «Просування продукту дитячого туризму Миколаївської області на міжнародний ринок» ,що опубліковано у збірнику студентських статей КНТЕУ. (Додаток А)

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, , висновків та пропозицій, додатків та списку використаних джерел. Основний текст викладено на 62 сторінках. Робота містить 7 таблиць, 9 рисунків..

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ДИТЯЧОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

1.1. Поняття і сутність дитячого туризму

Дитячий туризм - вид туризму, що спрямований на задоволення дозвілля для дітей.

За останні два десятиліття процеси глобалізації, інформатизації, розвитку транспортних засобів у світі надали туризму швидкого розвитку динаміки, тому не виключено, що туризм найближчим часом стане одним з провідних серед світових галузей. В даний час для цього достатньо умов, незважаючи на природні, соціальні та фінансово-економічні колізії, які неминуче торкаються туристських світових потоків. Проте, до сьогоденішнього часу в сучасній науковій літературі, немає однозначного визначення поняття «туризм». Аналіз існуючих визначень поняття туризму дозволяє прийти до висновку, що поняття «туризм» буде розумітися як великий міжгалузевий господарський комплекс національної економіки, що включає підприємство та організацію різного роду галузевої приналежності і орієнтований на вирішення соціально-економічних задач розвитку країни. [2]

Дане визначення поняття «туризм» має велике практичне значення. Зокрема, воно вказує, що в сучасному світі під теорією та практикою туризму розуміється набагато більше, ніж робота тільки туристських фірм. Особливу увагу слід приділяти створенню всієї необхідної інженерної, туристської, транспортної інфраструктури, засобів розміщення, закладів оздоровлення та відпочинку для дітей, узгодженої роботи всіх пов'язаних з туризмом галузей, з метою розвитку дитячого та інших видів туризму. Для цього необхідно законодавчо визначити великі фінансові джерела розвитку дитячого туризму в країні та її регіонах, сформулювати механізм розробки та реалізації туристських проектів, спрямованих на налагодження туристських потоків,

більш ефективно використання наявних територіальних ресурсів. В цей процес законодавчо вводяться практично всі галузі та рівні управління країною.

Спеціалісти вважають, що в найближчому майбутньому дитячий туризм може і повинен стати одним з пріоритетних напрямків розвитку туризму в Україні.

Економічні переваги цього виду туризму очевидні: в першу чергу, дитячий туризм - це переважно групові тури; по-друге, ритмічність повторення поїздок з року в рік значно полегшує бізнес-плани. [3]

Вклад дитячого туризму в соціальний розвиток країни дуже важливий, оскільки він є важливим способом для передачі новому поколінню накопиченого людством життєвого досвіду та матеріально-культурної спадщини, формування ціннісних орієнтацій, морального оздоровлення та культурного розвитку нації, один із шляхів соціалізації особистості.

Згідно з законом України про туризм від 15.09.1995 №324/95-ВР "туризм" - це тимчасовий виїзд особи з місця постійного проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійно-ділових чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності в місці перебування.[1]

Поняття дитячого туризму передбачає короткочасні (одноденні, двух денні) та довгострокові (від кількох днів до декількох тижнів) подорожі за місто або за межі країни. Подорожі розділять по тематикам, по способу організації, по складності (спортивним), по віковим нормам.

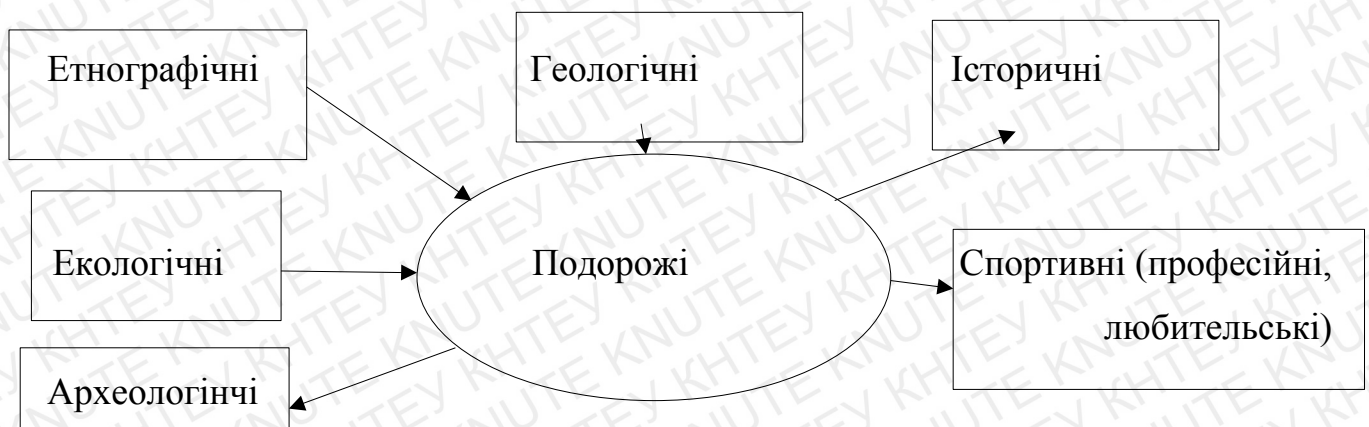

Рис. 1.1. Подорожі за тематиками

В даний момент туроператори намагаються для довгострокових подорожей зібрати всі ці вище перелічені тематики в один тур, для різнобічного розвитку дитини. Але способи організації також діляться на туристичні та самодіяльні, як правило, самодіяльні екскурсії проводять батьки або вчителі дитячих навчальних закладів. Дитячо-юнацький туризм виділяється з поєднання дитячого та молодіжного видів туризму і передбачає подорожі дітей, в т.ч. школярів, у віці від 7 до 18 років з різними цілями.

Як комплексне соціально-економічне поняття туризм класифікується за різними критеріями: за цілями поїздок, за формою організації, за кількістю учасників, за віковому показнику і т.д. З цієї позиції туризм можна розділити на: внутрішній; міжнародний (виїзний, в'їзний); комбінований.

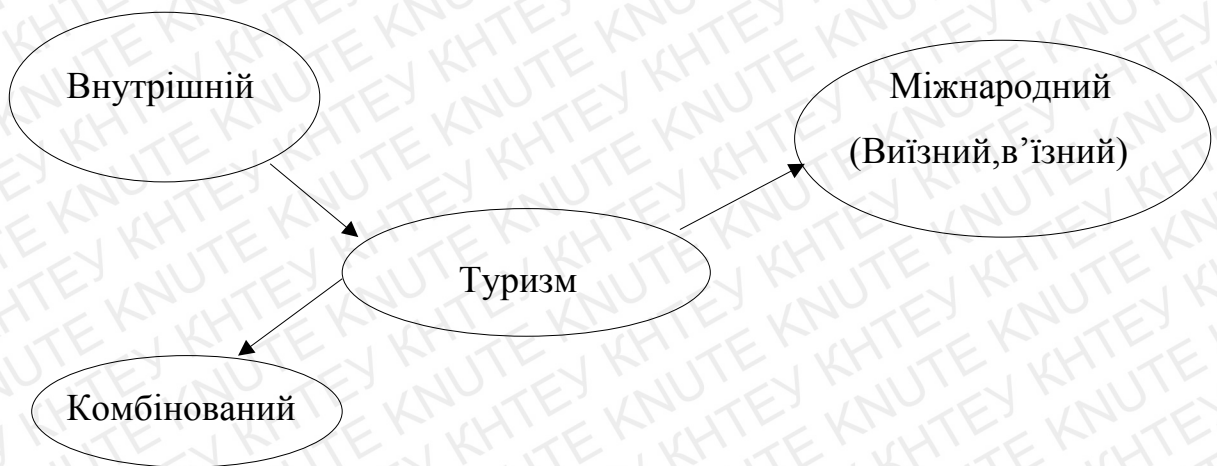

Рис. 1.2. Туризм, як комплексне соціально-економічне поняття

За цілями подорожі виділяють наступні види туризму: пізнавальний, спортивний, рекреаційний (відпочинок), оздоровчий.

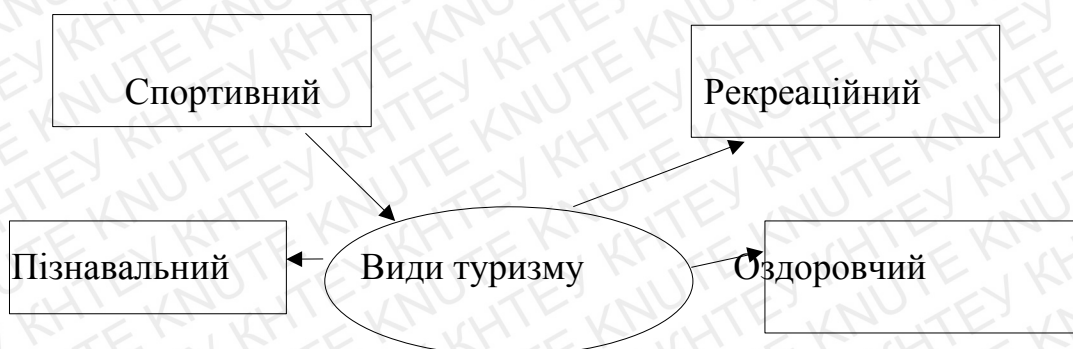

Рис. 1.3. Види туризму за цілями подорожі [4]

За способом організації туристичні подорожі поділяються на:

- планові (здійснюються по програмам туристсько-екскурсійних закладів)
- самодіяльні.

Популярним видом туризму є самодіяльний туризм. До найбільш поширених форм самодіяльного туризму відносяться: туристські прогулянки, походи, експедиції, туристські табори.

За способом активного пересування самодіяльний туризм, класифікується як: піший; лижний; водний; гірський; спелеотуризм; велотуризм; авто-мототуризм; комбінований.

Рис. 1.4. Самодіяльний туризм за способом активного пересування [5]

За способом активного пересування самодіяльний туризм, класифікується як:

По тривалості походів і подорожей розрізняють:

- одно-двохденні;
- багатоденні.

За наявними статистичними даними, найбільший розвиток отримали такі види туризму, як піший, лижний, водний, скелелазіння та гірський туризм.

В окремих регіонах розповсюджений спелеотуризм.

За ступенем складності спортивно-туристичні поїзди діляться на:

- не категоріальні;

- категоріальні походи (1, 2, 3 ступені складності).

У дитячому туризмі існує особливість в класифікації на основі такого критерію, як сезонність. Виділяють:

- сезонний - канікулярний період (осінь, зима, весна - 8-12 днів, літо - 3 місяця);
- міжсезонний.

Всі ці види дитячого туризму в практиці зустрічаються як і окремо, так і в сполученні один з одним.

Можна виділити кілька основних видів дитячо-юнацького туризму, що існують в даний час в Україні, а саме:

1. Внутрішній туризм:

- екскурсії для школярів;
- спортивний туризм (в т.ч. спортивно-туристські змагання);
- самодіяльні шкільні обміни;
- пізнавальні та рекреаційні дитячі тури на комерційній основі;
- оздоровлення та відпочинок в дитячих таборах.

2. Виїзний туризм:

- організація міжнародних безготівкових обмінів;
- освітні, ділові та заохочувальні виїзди для талановитих підлітків, переможців творчих конкурсів, олімпіад і ін .;
- пізнавальні та рекреаційні тури на комерційній основі;
- виїзди в міжнародні молодіжні та дитячі центри (табори).[5]

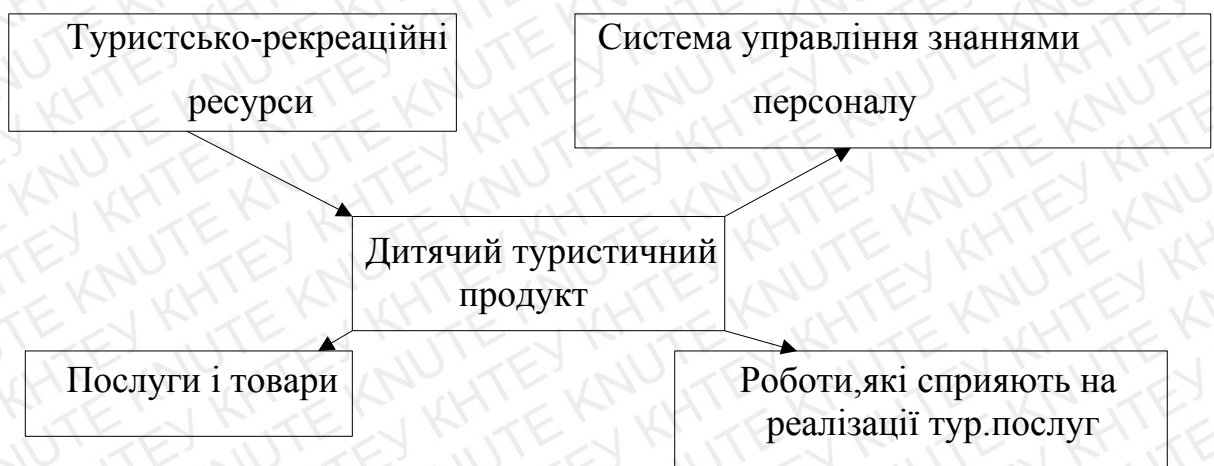

Рис.1.5. Структурна схема дитячого туристичного продукту[6]

Як відомо, важливим елементом у комплексному визначенні дитячого туристського продукту, у відмінності від інших видів туризму, є представлення різного роду послуг.

Всі послуги, які надаються дітям, поділяються на наступні основні види:

- послуги, що забезпечують нормальну і безпечну життєдіяльність дітей;
- медичні послуги;
- освітні послуги;
- психологічні послуги, спрямовані на поліпшення психічного стану дітей та їх адаптацію до навколишнього середовища;
- юридичні послуги, спрямовані на надання дітям та їх батькам (законним представникам) юридичної допомоги, захист їх законних прав та інтересів;
- послуги з організації культурно-дозвільної діяльності, туристичні, краєзнавчі та екскурсійні;
- послуги в галузі фізичної культури та спорту, спрямовані на фізичний розвиток та посилення здоров'я;
- інформаційні послуги, спрямовані на надання достовірної інформації про свою організацію;
- транспортні послуги. [7]

До товарів доцільно віднести надання різного роду довідкової та інформаційної літератури, буклетів, каталогів, туристських засобів, снарядів тощо. До роботи та послуг, що сприяють реалізації та споживанню туристських послуг, цілеспрямовано відносяться: маркетингові дослідження, реклама та просування туристичних продуктів, розробка конкурентної стратегії тощо.

Дитячий туризм – це насамперед здоров'я, фізичне вдосконалення, рухова активність, захоплюючий вид відпочинку, а також «Педогогічний енциклопедичний словник» розглядає його як засіб розширення і поглиблення знань школярів із географії, природознавства, історії та інших наук; як чинник зміцнення здоров'я і фізичного розвитку дітей, формування в них патріотизму, почуття дружби й товарищескості. До основних суспільних функцій дитячого туризму можна віднести: рекреаційну, або оздоровчу, результатом якої є

підвищення ефективності навчально-виховного процесу дітей; соціокультурну - туризм допомагає повноцінно використати вільний час дитини, розширити її кругозір, поєднати активний відпочинок з пізнанням світу; виховну - моральне виховання (формування поваги дитини до своїх однолітків, інших людей, довкілля), естетичне (привиття дитині любові до культури свого народу та поваги до мистецтва інших народів) і фізичне виховання (орієнтація підростаючого покоління на здоровий спосіб життя, формування активної життєвої позиції) [8]

На сьогодні в Україні в області дитячого туризму одночасно працюють як комерційні, так і не комерційні організації. Комерційна сфера складається з туристських фірм, туристських баз і приватних осіб, що працюють зі школярами. Діяльність комерційних структур спрямована на отримання прибутку і здійснюється в умовах конкуренції на ринку дитячого туризму.

Не комерційна сфера представлена:

- державними та муніципальними органами управління;
- державними та муніципальними освітніми установами, в тому числі установами додаткового освіти;
- громадськими (самодіяльними) об'єднаннями (туристські клуби, спортивні секції, дитячі та молодіжні громадські організації та рухи).

Робота структур не комерційної сфери не пов'язана з отриманням фінансового прибутку і здійснюється за рахунок бюджетних асигнувань та (або) залучених коштів, в т.ч. батьківської плати.

В даний час зустрічається і змішаний тип організації дитячого туризму, який об'єднує державні дотації з фінансовими вкладеннями українських та міжнародних комерційних асоціацій, фондів, союзів.

Органи управління освіти та (у меншій мірі) комітети з фізичної культури та спорту є державними та муніципальними органами управління, які традиційно займаються розвитком дитячого та юнацького туризму. В останні роки в реалізацію програм з розвитку дитячого та молодіжного туризму включені також органи у справах молоді та управління (відділи, тощо) по

туризму, а також органи управління змішаного типу, наприклад, Комітети з питань молоді, спорту та туризму. теж включають у свої навчальні плани елементи туристської діяльності. [9]

Установи додаткової освіти можна розділити на різнопрофільні та спеціалізовані. Вони здійснюють свою діяльність на базі шкіл та інших загальноосвітніх закладів, або на власній базі.

До першої категорії відносяться численні туристські гуртки та секції, які приписані різноманітним установам додаткової освіти (Палаці, будинки та центри).

До спеціалізованих установ можна віднести Центри дитячо-юнацького туризму та аналогічні. У більшості міст України в даний час такі Центри також включають у сферу своєї діяльності супутні напрями, наприклад, краєзнавство, екологія та ін. Ще однією категорією спеціалізованих закладів можна вважати дитячі туристські бази. [10]

Організація відпочинку та оздоровлення в цих установах проходить, як правило, шляхом продажу путівок, причому в ролі покупців виступають як органи освіти, так і установи соціального захисту. Частина дитячих туристських баз фінансується за лінією Фонду соціального страхування.

Серед громадських організацій, що розвивають дитячий туризм, можна також виділити спеціалізовані громадські організації (туристські клуби) та багатoproфільні об'єднання (військово-патріотичні, скаутські організації тощо, а також різні Союзи молоді).

Відповідно до діючого законодавства, громадські об'єднання можуть діяти без реєстрації, або зареєструвати як самостійні юридичні особи.

На практиці об'єднання першого типу частіше всього працюють на базі будь-яких державних або муніципальних установ освіти, у тому числі на базі вищих учбових закладів. [11]

Від гуртків або секцій, що працюють в установах додаткової освіти, такі громадські об'єднання відрізняються наявністю власних нормативних документів та виборних органів управління та контролю, більш різноманітними

формами та напрямками діяльності, виходячи за рамки лише освітнього процесу. Ціллю діяльності такого об'єднання стає не просто отримання учнями будь-якого обсягу знань, умінь та навичок, а виховання та ефективна соціалізація молодого покоління.

В останні роки стали з'являтися туристичні клуби, що мають статус юридичної особи, організаційно-правову форму громадського об'єднання, але по суті працюють як туристські фірми, тобто організаційні туристичні маршрути та продають туристичні путівки.

Від комерційних туристських фірм діяльність такого клубу - громадського об'єднання відрізняється тим, що отримана від реалізації путівки - прибуток не може бути розподілений між засновниками та членами об'єднання, а повинен бути використаний тільки для реалізації поставлених цілей клубу.

У той же час така форма реєстрації не виключає виплату заробітної плати штатним і залученим спеціалістам, придбання туристичного обладнання, озброєння, спорядження. Громадське об'єднання має право користуватися земельними ділянками, здавати в оренду або придбати нерухомість, в тому числі будівлі, споруди, автотранспортну техніку, інші засоби руху типу лодки, байдарок та ін.

Ці громадські об'єднання на порядок з туристичними фірмами ліцензуються як туристські оператори та туристські агенти і користуються на туристичному ринку тим же правами і обов'язками, що і комерційні структури.

В Україні також популярні громадські об'єднання, що займаються екологічним туризмом. Ця направленість підтримується деякими міжнародними фондами, які виділяють різні гранти для реалізації програм цих об'єднань. [12]

Одними з найпоширеніших організацій дитячого відпочинку є оздоровчий табір. Головною задачею оздоровчого табору - це, перш за все, організація відпочинку дітей. Обстановка в ньому істотно відрізняється від домашньої, що є ключовим фактором у визначенні програм і цілей оздоровчого табору. Друга важлива особливість життя в таборі - можливість постійного

спілкування з природою. Обстановка спільного проживання дітей у групі однолітків дозволяє навчити їх нормам соціального життя, поведінці в колективі, культурі взаємовідносин, розпоряджається розкриттям здібностей дітей, проявом ініціатив, сприяє залучення до духовності, усвідомленню принципу безпечного та здорового образу життя.

Існує наступна класифікація типів дитячих таборів:

Рис. 1.6. Класифікація типів дитячих таборів[13]

- Санаторні табори. Програми включають оздоровчі вправи, спортивні ігри, купання, загартовування та ін. Тут не планується величезних розважальних заходів, основна увага педагогів спрямована на утвердження здорового способу життя дітей та підлітків.

- Профільні табори. У них влаштовуються масові подання, дискотеки, працюють різні гуртки, секції, студії, проходять систематичні репетиції, перегляди, виступи. Основна роль у такому таборі відводиться аніматорам, керівникам кружків, режисерам.

- Заміські центри. У цих таборах дитині допомагають вирішити його психологічні проблеми. Тут передбачено створення атмосфери безпеки для дитини, виявлення його проблем, передбаченого пошуку способів їх вирішення. Для цього створюються мікрогрупи, організуються заспокійливі прогулянки.

- Табори з денним перебуванням дітей. Організуються з метою розвитку, оздоровлення та відпочинку дітей за місцем проживання.

Окрім традиційних напрямків з'явилися і нові тенденції в організації літнього відпочинку дітей, які найбільш яскраво виражені сьогодні в створенні

регіональних соціально-педагогічних програм: підтримка обдарованих дітей та підлітків, організація активного відпочинку дітей з девіантною поведінкою, патріотичне виховання. [14]

Отже, попит на дитячий туризм, так само як і пропозиція, носить яскраво виражений сезонний характер і залежить, як правило, від шкільних канікул: один тиждень - восени і навесні, два тижні - взимку і три місяці - влітку. Літній період вважається самим «високим» сезоном, оскільки саме в цей період і попит, і пропозиція в рівній мірі високі і стабільні.

1.2. Дослідження історії і стану розвитку дитячого туризму в Україні

У сучасних умовах переходу України до ринкової економіки в кожній галузі відбувається пошук нових шляхів і методів виробництва, здійснюється аналіз сучасного стану, окреслюються перспективи на майбутнє. Ці процеси характерні і для туристичної галузі, яка спрямована на отримання прибутку через задоволення туристичних потреб населення, надання йому різноманітних туристичних послуг. Розвиток молодіжного та дитячого туризму в Україні сьогодні особливо актуальний, оскільки саме цей вид туризму має патріотично-виховне значення, дає змогу в юному віці не тільки пізнати свою країну і весь світ, але й реалізувати конституційне право кожної дитини на відпочинок. Історія туризму в Україні вивчена недостатньо. Предметом спеціального наукового дослідження вона стала нещодавно. За часів існування СРСР окремі відомості про туристську діяльність в Україні містилися у дослідженнях загальносоюзного значення. Вітчизняне “туризмознавство” почало формуватися після 1991 року. [15]

За роки незалежності з'явилися перші наукові публікації з цієї проблематики, в яких дослідники прагнуть з'ясувати, коли в Україні з'явилося таке суспільне явище, як туризм, висвітлити актуальні проблеми історії

розвитку туризму. Розвитку українського туризму присвячені наукові праці В.К.Федорченка, Т.А.Дьорової, В.В.Худо, В.І.Цибуха, М.П.Мальської та ін. [16]

Саме ці автори вперше в Україні узагальнили та систематизували матеріал з окремих розділів історії вітчизняного туризму. Детальний аналіз стану, проблем та перспектив розвитку молодіжного та дитячого туризму в нашій державі не проводився, тому інформація про цей вид туризму вищезазначеними авторами дається фрагментарно і тільки в загальному аспекті розвитку туризму в цілому. За останні роки не було прийнято жодного законодавчого документа, який би чітко визначив завдання і нові ідеї розвитку молодіжного та дитячого туризму в Україні. [17]

Майбутнє кожної держави – це її підростаюче покоління. Діти й підлітки становлять 22,6 %, або близько 11 млн. чол., загальної кількості населення України. Упродовж останніх років в Україні зберігається тенденція до погіршення стану здоров'я молоді, яка зумовлена негативними факторами соціально-економічного, екологічного та психо-емоціонального характеру. Конвенцією ООН про права дитини, ратифікованою Верховною Радою України, проголошено, що діти мають не тільки особливі потреби, а й громадські, політичні, соціальні, культурні та економічні права. Одним із найважливіших стратегічних завдань нашої держави в забезпеченні соціального захисту дитинства є реалізація їх права на оздоровлення та відпочинок. Виходячи з цього, постає потреба вироблення системного підходу до проведення молодіжної політики сприяння духовному й фізичному розвитку підростаючого покоління, виховання у нього почуття громадської свідомості та патріотизму. [18]

Згідно з законом України “Про туризм” держава проголошує туризм одним з пріоритетних напрямів розвитку економіки та культури і створює умови для туристичної діяльності. Серед основних цілей державного регулювання в галузі туризму є забезпечення доступності туризму та екскурсійних відвідувань для дітей, молоді, людей похилого віку, інвалідів та малозабезпечених громадян шляхом запровадження пільг стосовно цих

категорій. Державою приділяється постійна і значна увага оздоровленню та відпочинку дітей та молоді.

Сучасне підростаюче покоління набагато вимогливіше, у його свідомості вже з'явилися певні стандарти - що таке рівень обслуговування середнього класу, три або чотиризірковий рівень. Далеко не всі українські туристичні фірми мають серед своїх пропозицій послуги для дітей і молоді. Підготовка таких послуг – досить копітка справа, а щоб мати економічний ефект від неї, потрібно вкласти набагато більше, ніж в організацію туру для дорослих. До того ж специфіка роботи з дітьми в екскурсійних і туристичних поїздках накладає, крім усього іншого, величезну моральну відповідальність на організатора. Останнім часом державна підтримка дитячого та молодіжного туризму стала більш відчутніша. Слід відмітити і тенденцію до залучення низки культурно значущих, оздоровчих, видовищних організацій і установ у систему ISIC. Міжнародне студентське посвідчення ISIC дає його власнику право на знижки й пільги під час оплати проїзду в міжнародному, внутрішньому та міському транспорті, на розміщення в готелях, харчування, відвідування музеїв, театрів і кінотеатрів, клубів, дискотек, спортивних заходів більш як у 100 країнах. Щоб отримати таке посвідчення молодому українцю достатньо мати студентський або учнівський квиток, надати дані міжнародного паспорту та назву навчального закладу англійською мовою. Адже сьогодні в Україні значно підвищився попит на закордонний відпочинок молоді – не слабшає інтерес до поїздок до Туреччини, Болгарії, вже кілька років поспіль українські діти відпочивають в іспанських родинках. Стають досить актуальними і загальноосвітні закордонні тури, коли дитина індивідуально або у складі групи вирушає до Англії, Іспанії, Мальти, де поруч із відпочинком має можливість поглиблено вивчати іноземну мову.

На жаль, державній політиці у цій сфері властива певна непослідовність. З одного боку, дітям надають безплатний проїзд, а, з другого, виставляють неймовірну ціну за проживання в готелі. Як наслідок, ознайомлюючись із величними пам'ятками світової та української культури, діти мусять жити в

умовах, досить далеких від поняття “цивілізовані”. Водночас матеріальна база, що перебуває під юрисдикцією різних міністерств і відомств, не використовується в повному обсязі, а цільові кошти зі спеціалізованих джерел фінансування, які виділяються з державного бюджету для відпочинку та оздоровлення дітей і молоді, не завжди використовують за призначенням.

Важливим заходом, спрямованим на розвиток внутрішнього та в'їзного молодіжного та дитячого туризму в Україні, є створення мережі засобів розміщення, які б за невисоку ціну надали можливість проживання для дітей, школярів та студентів під час мандрівок історичними і рекреаційними центрами країни. Виникає об'єктивна необхідність скористатися досвідом зарубіжних країн у сфері функціонування популярних і відносно дешевих закладів для подорожуючих – хостелів. Адже сьогодні більш ніж у 80 країнах світу діє понад 6,5 млн. хостелів, якими користується близько 55 млн. мандрівників, причому їх кількість постійно збільшується. Розвиток хостелів є сучасною формою молодіжного підприємництва та сприяє створенню додаткових робочих місць у сфері послуг. В Україні вже розпочато роботу зі створення та розвитку їх мережі. У грудні 2003 р. була зареєстрована Всеукраїнська молодіжна хостел асоціація, яка є єдиним офіційним представником в Україні Міжнародної хостел-федерації NHHostels.com, яка об'єднує 8 тис. молодіжних готелів (хостелів) у 96 країнах світу і налічує більш, ніж 4,5 млн. членів. Перший український хостел “Авіатор” був відкритий у 2004 р. в Києві на базі Національного авіаційного університету, а сьогодні в Україні вже працюють більше десяти хостелів у Львові, Ужгороді, Балакліві, Києві, Черкасах.

Протягом останніх років в Україні зберігається тенденція до погіршення стану здоров'я дітей та молоді. Вплив постійно діючих факторів ризику, незадовільна екологічна ситуація, ускладнена наслідками Чорнобильської катастрофи, перевантаження, насамперед у шкільному віці, призводять до істотного зниження імунітету та розвитку у дітей хронічних захворювань. Поки що не вдається забезпечити організоване оздоровлення та відпочинок усіх бажаючих. Основними причинами такої ситуації є дефіцит коштів та слабка

матеріально-технічна база дитячих оздоровчих закладів незалежної України. У зв'язку з цим конче потрібні координація діяльності всіх міністерств і відомств, проведення протекціоністської (передусім фінансової) політики з боку держави. Це насамперед упровадження спеціалізованих навчальних туристських програм залежно від вікових та освітніх особливостей дітей і молоді, виконання програми оздоровлення та фізичного загартування підростаючого покоління. Сьогодні досить популярним залишається відпочинок дітей та молоді у Херсонській, Миколаївській, Одеській областях, у Закарпатті, на Полтавщині.

Допомога з боку держави необхідна зараз для подальшого розвитку дитячого і молодіжного туризму.

Сучасний дитячий туризм у значній мірі втратив свою виховну функцію. А тим часом, як виховний фактор дуже ефективний. Спроби виховувати прямолінійно дають лише незначний ефект, а найчастіше і зворотний очікуваному результат. А за допомогою поїздок, походів, екскурсій, пізнання природи, можна формувати особистість. Однак багато оздоровчих установ страждають відсутністю виховної програми.

Їх основна мета - забезпечити дитину спальним місцем, здоровим харчуванням і безпечним купанням.

Сучасні економічні і соціальні передумови, що склалися в Україні, сформували суспільне замовлення на розвиток системи дитячо-юнацького туризму. Однак рівень вивченості дитячо-юнацького туризму із позицій соціально-економічної географії не відповідає потребам українського суспільства. У зв'язку з цим актуальною є розробка суспільно-географічної моделі функціонування й розвитку цієї складової туристської галузі.

Дитячо-юнацький туризм є специфічною територіальною рекреаційною системою. Специфічність цієї системи полягає в тому, що вона зорієнтована на соціально важливу категорію суспільства - підростаюче покоління і функціонує з урахуванням певних обмежень. Основним агентом системи є юні туристи-краєзнавці - частина учнівської молоді, яка обрала цей вид діяльності.

Забезпечує реалізацію їх бажань існуюча система закладів ДЮТ, використовуючи наявну рекреаційно-туристську ресурсну базу.

Важливою властивістю системи ДЮТ є її ієрархічність (наявність ряду підпорядкованих таксонів різного територіального рангу). Необхідно розрізняти два територіальних таксономічних ряди:

- 1) за тісністю внутрішніх функціональних зв'язків (рекреаційно-туристський об'єкт, вузол, район (підрайон), зона);
- 2) за критерієм адміністративно-територіального поділу.

Україна має достатній ресурсно-туристський потенціал, а деякі групи ресурсів взагалі є унікальними для розвитку ДЮТ: кліматичні, які можна оцінити як надзвичайно сприятливі; орографічні, серед яких провідне місце займають гірські ландшафти Українських Карпат та Гірського Криму; спелеологічні ресурси Поділля та Криму, які можна оцінити як унікальні; водні, серед яких дуже важливими є ресурси морських узбереж Чорного та Азовського морів, річ-кові ресурси; культурно-історичні ресурси, які відіграють надзвичайно важливу роль для задоволення пізнавальних потреб юних туристів тощо.

У системі дитячо-юнацького туризму України сформувалися 2 типи закладів:

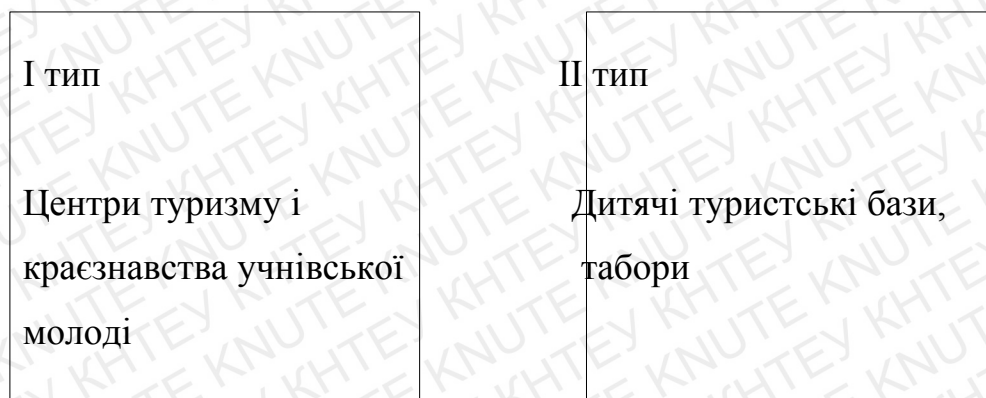

Рис. 1.7. Системи закладів дитячо-юнацького туризму в Україні

I тип - заклади, що виконують організаційно-методичні функції - центри туризму і краєзнавства учнівської молоді (станції юних туристів); II тип -

заклади, які виконують рекреаційно-оздоровчі функції - дитячі туристські бази, табори, що не є самостійними і підпорядковуються закладам I типу. Наразі, перспективно виглядає створення проміжного типу закладів - профільних екскурсійно-туристських бюро, які б безпосередньо займалися обслуговуванням саме учнівської молоді. Створюватися вони можуть на засадах малого бізнесу в рамках державної програми розвитку соціального туризму з метою максимального здешевлення послуг для особливої категорії споживачів.

Напрямами удосконалення територіальної структури ДЮТ в нашій країні є створення в районах (містах) України нових центрів туризму і краєзнавства з подальшою розробкою місцевих та міжрайонних туристсько-краєзнавчих маршрутів і, насамкінець, розширення мережі туристсько-краєзнавчих гуртків до рівня кожної школи.

Внутрішня перебудова системи дитячо-юнацького туризму України не зможе суттєво поліпшити ситуацію з підвищенням її ролі в суспільному житті нашої країни. Тому питання розвитку цієї системи треба вирішувати на загальнодержавному рівні. Створена в державі нормативно-правова база ДЮТ покращила умови для його подальшого розвитку, але недостатньо. Необхідне прийняття Законів України "Про соціальний туризм" та "Про соціальну туристську ренту".

Для забезпечення змістовної організації відпочинку учнівської молоді на місцевому рівні необхідна розробка регіональних туристських, рекреаційно-оздоровчих, екскурсійних програм, що спираються на місцеві рекреаційно-туристські ресурси. [19]

Економічно та соціально обґрунтованими формами організації рекреаційно-туристської діяльності дітей та юнацтва є використання мережі існуючих оздоровчих закладів підприємств свого регіону, організація наметових таборів (базових, профільних, пересувних), проведення туристсько-краєзнавчих походів та експедицій. Комплексне використання цих видів відпочинку та оздоровлення, широкий спектр запропонованих видів відпочинку

від найдешевших до дорогих дає можливість вибору засобів оздоровлення дітей для всіх верств населення, що особливо важливо в сучасних економічних умовах.

Втручання держави в розвиток дитячого туризму має провести великі зміни в майбутньому нашої країни, адже молодіжні та дитячі тури по вітчизняних історичних місцях сприятимуть зміцненню у молодого покоління українців почуття патріотизму та гордості за свою країну.

Відповідно до закону України "Про туризм" держава проголошує туризм одним з пріоритетних напрямків розвитку економіки та культури і створює умови для туристичної діяльності. Серед основних цілей державного регулювання в сфері туризму є забезпеченням доступності туризму і екскурсійні відвідування для дітей, молоді, людей похилого віку, інвалідів і малозабезпечених громадян шляхом введення льгот для цих категорій. [20]

Юнацький і дитячий вид туризму - це особливий вид туризму, який сприяє поліпшенню національно-патріотичного виховання, відродженню духу, і формування гармонічно розвиненої особистості, розширення її світогляду та пропаганди здорового образу життя серед молоді. І обов'язком держави має бути максимальна допомога цьому виду туризму для всестороннього виховання майбутнього покоління. Характеризуючи дитячий та юнацький туризм у сучасній Україні, можна відзначити те, що на сьогоднішній день розвиток цього сегмента туристичного ринку не досягло максимального розвитку. В першу чергу це пов'язано з недостатнім рівнем формування туристичної інфраструктури даного виду туризму як в функціональному, так і в регіональному аспектах. А також недостатньо активним залученням участі студентів та студентів молоді туристсько-краєзнавчої діяльності. [21]

Маючи такий потенціал в туристичній галузі для відтворення в країні масового молодіжного та дитячого туризму необхідно вирішити наступні завдання: сприяти впровадженню спортивно-оздоровчого та дитячо-юнацького туризму в систему освітніх установ будь-яких типів, у спортивно-оздоровчих таборах, на базах рекреаційно-реабілітаційного типу, закладів санаторно-

курортного профілю, на підприємствах і організаціях; сприяти введенню в дію комплекс конкретних нормативно-правових мір, які посилюють відповідальність суспільства та держави за стан і ступінь розвитку соціального туризму; посилити співпрацю державних та приватних форм управління туризмом в Україні; сприяти розвитку матеріально-технічної бази, створення та реконструкції наявних баз, комплексів, центрів туризму та багатьох інших.

Отже, в першу чергу, розвиток дитячого та молодіжного туризму в Україні повинен бути тісно пов'язаний з розробками, спрямованими на освоєння і відродження туристичного потенціалу регіонів України. Дякуючи природним особливостям в Україні можна розвивати всі види відпочинку, які можуть зацікавити молодь: кінний, піший, велотуризм, сільський, еко- та етнотуризм, дайвінг, кайт і віндсерфінг, спелеотуризм, альпінізм і багато інших.

1.3. Особливості просування туристичного продукту дитячого туризму на міжнародний ринок

Просування туристичного продукту - це комплекс заходів, спрямованих на створення та підготовку до реалізації туристичного продукту чи туристичних послуг.

На даний момент розвиток туристичної сфери здійснюється під впливом процесів глобалізації, переходу до інформаційного суспільства і зростання конкурентної боротьби. Для того щоб вижити в умовах жорсткої конкуренції і зайняти гідне місце на світовому туристичному ринку, необхідно створити якісний туристичний продукт, здатний задовольнити запити споживачів і здійснювати його просування. Реалізація процесу просування продукту дитячого туризму корисна всім учасниками ринку. Діяльність суб'єктів туристичної діяльності, громадських організацій та органів влади повинна бути спрямована, зокрема, на ефективне просування продукту дитячого туризму на міжнародний ринок. Це можливо при розробці та реалізації стратегії просування продукту дитячого туризму на міжнародний ринок, яка буде

одночасно формувати сприятливий імідж України як міжнародного туристсько-рекреаційного центру, і сприяти підвищенню попиту на туристичний продукт.

Туристичний продукт включає основні і додаткові послуги. До основних послуг, відносяться послуги засобів розміщення, харчування, транспорт, а також відпочинок. До засобів розміщення відносять готелі, мотелі, бази відпочинку, санаторії, пансіонати, приватний сектор та ін. Харчування може надаватися готелем (пансіон або напівпансіон), підприємствами громадського харчування або здійснюватися самотійно. Перевезення здійснюються транспортом, який належать туристичним підприємствам, громадським транспортом і таксі.

Додаткові послуги, які можуть входити до складу туристичного продукту складаються з послуг по організації дозвілля і екскурсійного обслуговування туристів.

Для того щоб ефективно просувати продукт дитячого туризму на міжнародний ринок необхідно сформувати образ цього продукту (туру), який складається з таких елементів як логотип, слоган, опис цього туру, природно-кліматичних умов, види наданих послуг, інформація про засновників та реалізаторів туристичного продукту, про комфортності і сервісу, які надаються в його рамках

При розробці стратегії просування туристичного продукту дитячого туризму на міжнародний ринок, на структуру засобів просування впливають різні умови, у тому числі вид стратегії - стратегія "проштовхування" чи "витягування". Стратегія "проштовхування" забезпечує стимули для учасників каналів збуту, щоб спонукати їх просувати продукцію до кінцевого споживача. При використанні стратегії "витягування" маркетингові зусилля спрямовані на кінцевих споживачів з метою спонукати їх купувати відповідний продукт і звертатися за ним до посередників, таким чином, їх попит витягає продукт у виробника через канали розповсюдження.

Для просування туристичного продукту на міжнародний ринок необхідно сконцентрувати зусилля на інформування споживача про переваги

пропонованого продукту, створенні позитивного іміджу у свідомості споживачів, і формування стабільного попиту. Однак, оскільки туристичний продукт не має матеріальної форми, параметрів постійної якості, і споживачам для задоволення потреб у цьому продукті необхідно переміститися до місця його формування, то для просування дитячого туризму необхідно використовувати стратегію залучення споживачів. В ході реалізації даної стратегії основні зусилля повинні бути спрямовані на надання необхідної інформації про переваги певного продукту дитячого туризму споживачам, формування доброзичливого ставлення до нього і його придбання. У разі успішного застосування стратегії, споживач звертається до одного з учасників каналу збуту, щоб придбати туристичний продукт. У цьому випадку споживачеві надається знижка та забезпечується надійність отримання послуг, що входять у вартість туристичного продукту.

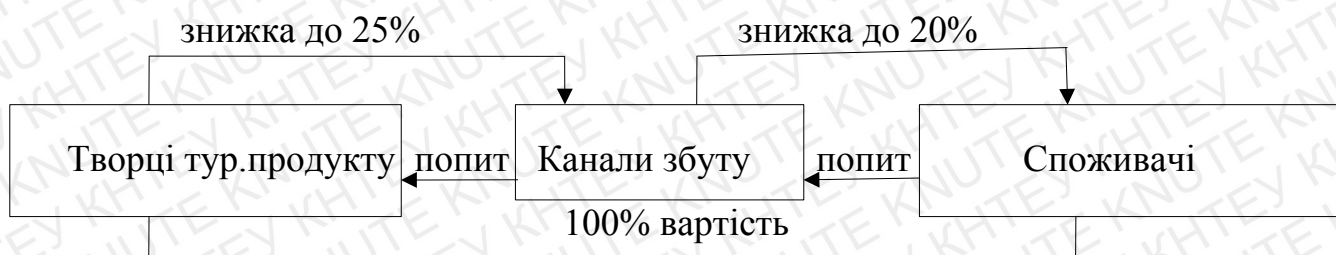

Рис. 1.8. Стратегія залучення споживачів

В якості основних засобів, які використовуються для просування образу дитячого туристичного продукту на міжнародний ринок можна виділити:

- рекламу в засобах масової інформації, мережі Інтернет, зовнішня реклама);
- стимулювання споживачів (система бонусів, знижки);
- участь у міжнародних туристичних виставках і ярмарках та організація власних заходів. [22]

До основних переваг туристичного продукту слід віднести:

- наявність великої кількості об'єктів туристичного показу (в тому числі архітектурних, культурних та архітектурних пам'яток), а також музеїв;
- високий рівень забезпеченості цінними природними лікувальними ресурсами, що викликають значний інтерес у вітчизняних та іноземних туристів,

- наявність територій з різними видами клімату (субтропічний, степовий, лісостеповий, лісовий і ін.), ландшафтів (гірський, предгірний, горбистий, рівнинний і ін.), а також всілякою флорою і фауною. Україна має виходи до двох морів, на Заході країни протягнулися Карпатські гори);
- значні запаси джерел мінеральних (в тому числі термальних) вод, що використовуються в курортній діяльності,
- значний транзитний потенціал, наявність міжнародних транспортних коридорів,
- значний потенціал розвитку релігійного (паломницького) туризму завдяки наявності великої кількості культових об'єктів різних віросповідань і конфесій.

До конкурентних недоліків можна віднести такі чинники:

- недостатньо розвинена туристська інфраструктура в більшості регіонів країни, мала кількість готельних засобів розміщення туристського класу з сучасним рівнем комфорту;
- зависокі порівняльні ціни на туристичні і курортні послуги (особливо у співвідношенні з якісною оцінкою), висока вартість проживання в готелях, що істотно перевищує середньоєвропейський рівень;
- перешкоди для залучення інвестицій в туристську інфраструктуру, що полягають у відсутності готових інвестиційних майданчиків, наявності адміністративних бар'єрів, не вигідних умов земельної оренди;
- дефіцит кваліфікованих кадрів, що визначає невисоку якість обслуговування у всіх секторах туристської індустрії;
- відсутність системної керованості та наукового обґрунтованого регулювання процесом розвитку сфери галузі туризму і курортів (зокрема, через відсутність окремого центрального органу виконавчої влади в сфері туризму і курортів);

недостатнє бюджетне фінансування сфери туризму і курортів, особливо в сегменті фінансування рекламування національного туристичного продукту.

Для просування продукту дитячого туризму на міжнародний ринок, в першу чергу, потрібно модернізувати курортно-рекреаційний потенціал України, а саме:

1. Розвиток матеріально-технічної і технологічної бази туризму і курортів, перш за все в основних регіонах розвитку дитячого туризму, на основі впровадження інноваційних технологій обслуговування (стимулювання і державна підтримка інноваційних проектів по модернізації матеріально-технічної бази існуючих установ туристичної і рекреаційної індустрії, першочергове забезпечення будівництва і реконструкції об'єктів інфраструктури курортів і туристичних комплексів з використанням сучасних технологій, створення умов і впровадження заходів щодо залучення іноземних і вітчизняних інвестиційних і кредитних ресурсів на реалізацію інноваційних проектів тощо);

2. Перехід до застосування міжнародних (інноваційних по суті) стандартів в рекреаційному і курортному процесі; проведення регулярного всестороннього моніторингу функціонування суб'єктів курортної діяльності (у тому числі у сфері розробки і впровадження відповідних технологічних інновацій);

3. Розвиток в регіонах України Центрів туристичної інформації, Центрів туризму і оздоровлення для обслуговування різних категорій туристів (у тому числі і дітей);

4. Організація контролю за встановленням і застосуванням економічно обґрунтованих цін і тарифів на послуги, які надаються курортними установами відповідно до рівня сертифікації об'єктів;

5. Розробка заходів щодо формування висококваліфікованого кадрового корпусу на базі використання інноваційних освітніх технологій;

6. Підвищення рівня інформованості громадян в питаннях організації безпеки туристичної і рекреаційної діяльності за допомогою системної роботи із засобами масової інформації, виготовлення і розміщення відповідної

рекламно-інформаційної продукції, підвищення рівня культури споживання туристичного продукту,

7. Вдосконалення механізму державного управління сферою туризму і курортів на основі застосування інноваційних управлінських технологій (оптимізація нормативно-правового регулювання у сфері туризму (у тому числі в контексті виконання стандартів COT), створення окремого центрального органу виконавчої влади у сфері туризму і курортів, значне збільшення обсягів інвестування (спільно з державою на засадах державно-приватного партнерства) розвитку сфері туризму і курортів). [23]

Висновки до розділу 1

На основі аналізу та узагальнення теоретичних положень, виявлено, що на сьогоднішній день в сфері дитячого туризму працює безліч організацій, що пропонують відпочинок як на вітчизняних, так і на зарубіжних курортах. Варто відзначити позитивні тенденції на ринку, обумовлені збільшенням цільової аудиторії і, до недавніх пір, збільшенням добробуту населення. Результатом цієї ситуації стала поява невеликих комерційних організацій, що пропонують посередницькі послуги в організації дитячого дозвілля та відпочинку, що, безсумнівно, є позитивною тенденцією. Негативними сторонами даного явища однозначно є нерозвинена географія цих організацій і вартість пропонованих послуг. Останнє найбільш гостро сприймається потенційними клієнтами в зв'язку з економічними факторами.

Також для розвитку дитячо-юнацького туризму в Україні неоціненно важлива соціальна (державна) підтримка галузі. Перші кроки в цій області вже робляться, але темп їх розвитку недостатньо високий. Законопроекти в області дитячих перевезень, які затверджуються останнім часом, покликані підвищити безпеку дітей на маршрутах, але не вистачає загальної підтримки сфери дитячого туризму. Збільшення соціальної підтримки можливо здійснити за рахунок:

- спрямованих на оплату дитячого відпочинку цільових соціальних виплат малозабезпеченим і багатодітним сім'ям, а також сім'ям з дітьми з обмеженими можливостями;
- стипендій та іншого роду виплат за досягнення в сфері науки, успішності і спорту;
- грантів на здійснення тематичних подорожей з подальшими звітними матеріалами дітям, процвітаючим в відповідних областях науки.

Необхідність розвитку і становлення дитячого туризму придбала небувалу актуальність у зв'язку з досягненнями демографічної політики.

Фахівці вважають, що в перспективі дитячо-юнацький туризм може і повинен стати одним з пріоритетних напрямків розвитку туризму. Економічні переваги цього виду туризму полягають в тому, що школярі і учні подорожують, як правило, організованими групами, а поїздки ритмічно повторюються з року в рік, що значно полегшує планування бізнесу.

Розділ 2

Аналіз розвитку дитячого туризму Миколаївської області

2.1. Характеристика потенціалу Миколаївської області в сфері дитячого туризму

Туризм є складною системою, в якій тісно переплетені інтереси багатьох галузей економіки, екології, культури, безпеки, зайнятості населення, розвитку туристської інфраструктури. Саме туристична індустрія виступає потужним соціально-економічним і політичним чинником, що визначає розвиток економіки і політику багатьох країн і регіонів світу. Важливими факторами розвитку туристичної галузі є природно-рекреаційний та історико-культурний потенціал.

Адміністративний центр області - місто Миколаїв. Миколаївська область розташована на півдні України в басейні нижньої течії ріки Південний Буг. На півночі вона межує з Кіровоградською областю, на сході і північному сході - з Дніпропетровською, на південному сході – з Херсонською, на заході – з Одеською областями. Територія Миколаївщини становить вище 24,6 тис.км². (4,1% території країни) На півдні омивається Чорним морем та дев'ятьма лиманами, які глибоко вдаються в суходіл, в тому числі Дніпровсько-Бузький (63 км.), Тилігульський (60 км.), Бузький (42 км.), Березанський (26 км.). На території області є острів Березань і Кінбурнська коса.

Територія області являє собою рівнину, яка поступово знижується з півночі на південь до Чорного моря, висота 20-40 м. Здебільшого територія відноситься до Причорноморської низовини; північ зайнятий відрогами правобережної Придніпровської височини (висота до 240 м) з сильно розчленованої мережею ярів, балок і долин. Найвища точка (255,6 м) розташована на північний схід від села Єлизаветівка Братського району. Широкі міжрічні простори характеризуються тут наявністю обширних округлих знижень («поди»), які навесні заповнюються водою і утворюють

тимчасові озера. До території області також належать острів Березань і захід Кінбурнської коси. На території області 85 річок довжиною більше 10 км. Головна ріка - Південний Буг і притоки Інгул, Інгулець, Кодима, Чичиклія, Синюха, Мертвовод, Гнилий Єланець. В області є 12 невеликих водосховищ, 128 ставків. [24]

Клімат помірно континентальний. Миколаївська область знаходиться в зоні кліматичного комфорту Літо спекотне, вітряне, з частими «суховіями»; середня температура найтеплішого місяця (липня) +23 до +21°C. Зима малосніжна, порівняно нехолодна; середня температура найхолоднішого місяця (січня) від -3 до -5°C. Річна кількість опадів коливається від 300—350 мм на півдні до 450 мм на півночі. Максимум опадів влітку, випадають переважно у вигляді злив. Вегетаційний період в середньому близько 210 діб.

Клімат є одним з ресурсів, що обумовлює просторову організацію відпочинку. Миколаївська область знаходиться в зоні кліматичного комфорту: помірно-континентальний клімат з м'якою мало засніженою зимою та спекотливим посушливим літом, та характеризується тривалим теплим періодом з середньодобовою температурою повітря на узбережжі моря вище 15°C. [25]

У Миколаївській області функціонує потужна транспортна система, до складу якої входить залізничний, морський, річний, автомобільний, авіаційний та трубопровідний транспорт. З давніх часів територія регіону була одним із важливих центрів міжнародних економічних і транспортних зв'язків, через який проходять залізничні, автомобільні і трубопровідні міжнародні коридори. Автомобільний транспорт відіграє найважливішу роль у міжміських і обласних перевезеннях. Протяжність мережі автомобільних доріг загального користування становить 4810,2 км, з них державного значення — 563 км. Протяжність доріг з твердим покриттям — 4786,2 км.

Аналізуючи оцінку рекреаційного потенціалу Миколаївської області, яку давали вчені, використовуючи різні методики оцінки, можливо виділити наступні результати: природний рекреаційний потенціал Миколаївської області

складає 5,86% від інтегрального природного ресурсного потенціалу країни згідно вартісному комплексному оцінюванню Руденко В.П. [26], за інтегральною оцінкою природного блока туристсько-рекреаційного потенціалу Бейдика О.О. область має середній рівень забезпеченості – 2 бали. [27]

За інформацією опублікованою Головним управлінням статистики в Миколаївській області пріоритетним напрямом туристичної діяльності впродовж 2017 року був виїзний туризм, на який припадало 72% туристів, на внутрішній туризм припадало 17%, на в'їзний - 11%, що відрізняється від аналогічного періоду 2016 року, коли на виїзний туризм припадало 49% туристів, на внутрішній - 24%, на в'їзний - 27 відсотків.

На території області діють 316 колективних засобів розміщення на 32442 місць, з них: готелів та аналогічних засобів розміщення - 89 (2878 місць); спеціалізованих засобів розміщення - 226 (29564 місць), 35 дитячих оздоровчих таборів на 8991 місць, 3 аквапарки та 1 дельфінарій, які головним чином, зосереджені в рекреаційно-оздоровчих зонах Березанського та Очаківського районів, а також в місті Очаків.

Таблиця 2.1

Зареєстровані підприємства Миколаївської області у сфері туризму і ресторанного господарства на 2017 рік

Підприємство	Кількість
Туроператори	10
Турагенства	65
Ресторани	44
Бари	297
Їдальні	171
Кафе, закусочні, літні майданчики, буфети	1508
Загальна кількість	2095

Джерело [30]

За останні роки відсутні показники позитивного зростання кількості туристів, що відвідали об'єкти цього регіону, отже у цієї сфери повинні бути додаткові напрямки стимулювання діяльності. Серед основних причин гальмування розвитку галузі слід відзначити: недосконалість системи

державного регулювання туристичної діяльності; високий рівень податків; низький рівень інвестицій у розвиток матеріальної бази туризму; невідповідність туристичних закладів міжнародним стандартам; недостатнє забезпечення туристичної галузі кваліфікованими спеціалістами; вкрай незадовільний стан транспортної інфраструктури; низька поінформованість потенційних споживачів туристичного продукту.

Для забезпечення ефективності функціонування туристичної галузі необхідно здійснити низку заходів: розвиток та впровадження фінансово-економічних механізмів для стимулювання туристичної діяльності та залучення інвестицій; підготовка кваліфікованих спеціалістів; розвиток інфраструктури, в тому числі транспортного забезпечення; створення та реалізація програм із захисту довкілля та культурної спадщини; рекламно-інформаційна підтримка. Миколаївська область має достатні природно-географічні та суспільно-географічні туристсько-рекреаційні ресурси.

Область, враховуючи її географічне положення, особливості господарського освоєння, природо-ресурсний потенціал, має наявні туристсько-рекреаційні ресурси.

Таблиця 2.2

Історично-культурні пам'ятки національного значення Миколаївської області

Історична назва об'єкту культурної спадщини	Місце розташування об'єктів історико-культурного призначення	Наявність правоустановчих документів
Комплекс будівель Морського відомства:	М.Миколаїв, вулиця Набережна, Перша Слобідська	Наказ Держкомбуду від 2 червня 1999 р. № 128
Брама і мури корабельні	М.Миколаїв, вулиця Набережна	Наказ Держкомбуду від 2 червня 1999 р. № 128
Олександрівська чоловіча гімназія	М.Миколаїв, вулиця Перша Слобідська, 2	Наказ Держкомбуду від 2 червня 1999 р. № 128
Старофлотські казарми 1-й корпус	М.Миколаїв, вулиця Набережна, 29	Наказ Держкомбуду від 2 червня 1999 р. № 128

Продовження таблиці 2.2

Старофлотські казарми	М.Миколаїв, вулиця	Наказ Держкомбуду від 2
-----------------------	--------------------	-------------------------

2-й корпус	Набережна, 29	червня 1999 р. № 128
Миколаївська астрономічна обсерваторія	М. Миколаїв, вулиця Обсерваторна, 1а	Наказ Держкомбуду від 2 червня 1999 р. № 128
Свято-Микільський соборний храм	М. Миколаїв, вулиця Фалєєвська, 4	Наказ Держкомбуду від 2 червня 1999 р. № 128
Будинок головного командира Чорноморського флоту і портів	М. Миколаїв, вулиця Адміральська, 4	Наказ Держкомбуду від 2 червня 1999 р. № 128
Альтанка	М. Вознесенськ, парк імені Миколи Островського	Наказ Держкомбуду від 2 червня 1999 р. № 128
Миколаївська церква	М. Очаків, вулиця Кірова, 1	Наказ Держкомбуду від 2 червня 1999 р. № 128
Покровська церква	М. Первомайськ, площа Радянська, 14	Наказ Держкомбуду від 2 червня 1999 р. № 128
Могили-склепи композитора, та етнографа М. М. Аркаса, засновника корабельні у м. Миколаєві М. Фалєєва	М. Миколаїв, вулиця Степова, 35, громадянське кладовище	Наказ Держкомбуду від 2 червня 1999 р. № 128
Дзвіниця Покровської церкви	М. Первомайськ, площа Радянська, 14	Наказ Держкомбуду від 2 червня 1999 р. № 128
Катерининська церква	Село Катеринка Первомайського району	Наказ Держкомбуду від 2 червня 1999 р. № 128

Джерело: [31]

Але дослідження дозволяють зробити висновки, що туристичні потоки Миколаївської області мають щорічну тенденцію до зменшення. Тому, очевидно, що потрібно підвищувати національну свідомість та інтерес до туристичної спадщини, ефективно реалізовувати державну соціальну політику та максимально стимулювати всебічне використання підприємствами туристичних ресурсів Миколаївщини і переваг місце розташування.

Фінансової уваги з боку держави потребує розвиток туристичної інфраструктури, охорона пам'яток, музейна безпека, розвиток рекламно-інформаційного забезпечення індустрії.

Саме за таких умов туризм, у тому числі і дитячий, може стати джерелом величезних прибутків та основою розвитку економіки Миколаївської області.

Таблиця 2.3

Робота бюджетних гуртків та об'єднань у Миколаївській області на 2017 рік

Назва гуртків (творчих об'єднань)	Всього в області		У обласному центрі		У вищих навчальних закладах I-IV рівня акредитації		У тому числі			
	гуртків	учнів	гуртків	учнів	гуртків		гуртків	студ.	Гуртк у	учнів
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Юні туристи-краєзнавці УСЬОГО	27	361	3	31			2	28	22	302
Туристсько-спортивні										
Пішохідний туризм	46	608	3	32			17	238	26	338
Лижний туризм										
Водний туризм	4	47	3	32					1	15
Гірський туризм	1	12	1	12						
Велотуризм	3	35	2	20					1	15
Спелеотуризм	1	12	1	12						
Спортивний туризм	23	285	4	41			2	31	17	213
Спортивне орієнтування	5	70	1	10					4	60
Організатори туристсько-краєзнавчої роботи										
Школа безпеки (юні рятувальники)	25	355	1	9			12	177	12	169
Скелелазіння										
Інші*										
Туристське багатоборство	6	63	6	63						
УСЬОГО										
Туристсько-краєзнавчі-краєзнавчі										
Історичне краєзнавство	49	707	3	36			28	418	18	253
Літературне краєзнавство	20	258					8	102	12	156
Географічне краєзнавство	16	268					11	158	5	110
Геологічне краєзнавство										
Юні археологи	7	92	2	20			2	31	3	41
Юні етнографи (етнографічне краєзнавство)	26	369	3	36			17	238	6	95

Продовження таблиці 2.3

Юні екологи-краєзнавці (екологічне краєзнавство)	21	301	1	12			17	242	3	47
---	----	-----	---	----	--	--	----	-----	---	----

Народознавчі	36	442				23	276	12	166
Активісти шкільного музею	18	276	1	10		8	123	9	143
Юні екскурсоводи	35	350	1	12		31	288	3	50
Інші*									
Мій рідний край (початковий рівень)	19	264	10	120		3	48	6	96
УСЬОГО	247	3327	21	246		148	1924	78	1157

Джерело: складено автором за результатами вивчення діяльності ДП "Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді"

Отже, за результатами таблиці виявлено, що за 2017 рік у Миколаївській області більш, ніж 3300 учнів зацікавлені у розвитку різних видів туризму, та доведено що розвиток дитячого туризму у Миколаївській області має великі перспективи.

2.2. Аналіз функціонування ДП "Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді"

Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді— профільний позашкільний навчальний заклад, який засобами туризму, краєзнавства, спорту і екскурсій надає дітям, учням та юнацтву позашкільну освіту, спрямовану на здобуття знань, умінь й навичок за інтересами, забезпечує потреби особистості у творчій самореалізації та організації змістовного дозвілля у позанавчальний час. Центр створений відповідно до циркуляру Народного комісаріату освіти УРСР від 28 грудня 1930 року як Центральна дослідна дитяча екскурсійна станція і з того часу зазнав ряд перейменувань: Центральна дитяча екскурсійно-туристська, Республіканська станція юних туристів, Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді.

Центр є координатором навчально-методичної, організаційно-масової і навчально-виховної роботи центрів туризму і краєзнавства учнівської молоді в Україні та позашкільних навчальних закладів військово-патріотичного напрямку, проводить інформаційно-методичну та організаційно-масову роботу зі студентською молоддю. В центрі працює близько 20 творчих об'єднань за

видами туризму та напрямками краєзнавства. У центрі на даний час функціонують 5 відділів:

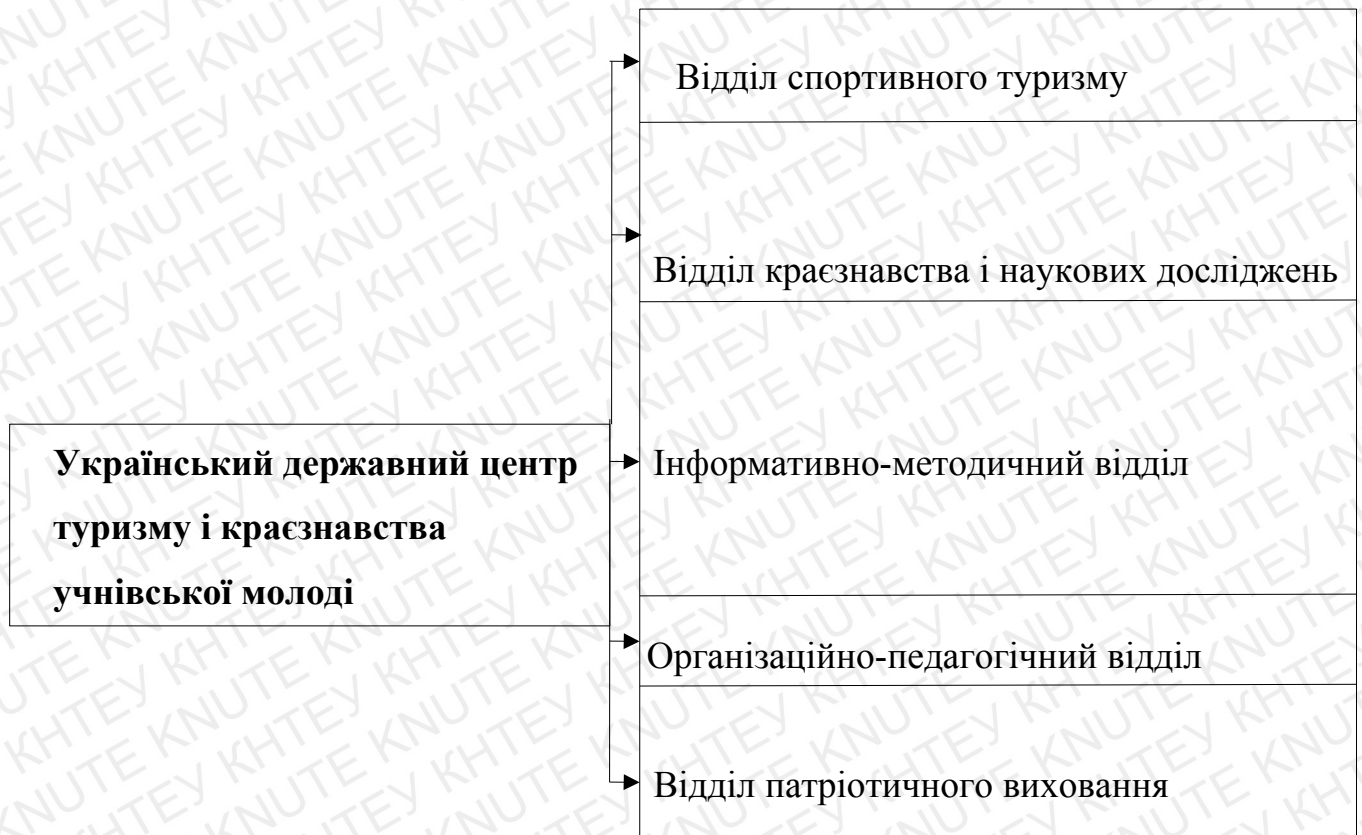

Рис. 2.1. Схема функціонуючих відділів Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді

1) Відділ спортивного туризму

- готує до видання спецвипуски «Спортивний туризм» інформаційно-методичного вісника «Туризм і краєзнавство»;
- створює бази даних спортивно-туристських клубів України, які ведуть роботу з дітьми та молоддю, звітів про здійснені туристські походи учнівської та студентської молоді;
- організує роботу туристської маршрутно-кваліфікаційної комісії та суддівської колегії Центру.
- організовує проведення Чемпіонатів України серед юніорів з пішохідного, водного, велосипедного, гірського, лижного туризму, зі

спортивного орієнтування, Чемпіонату України зі спортивних туристських походів учнівської та студентської молоді;

- співпрацює з Федерацією спортивного туризму України, Федерацією спортивного орієнтування України.

- працює над розробкою і вдосконаленням нормативно-правових актів, які стосуються проведення спортивних туристських походів та змагань з видів спортивного туризму серед учнівської та студентської молоді.

2) Відділ краєзнавства і наукових досліджень

Організовує та проводить:

- рух учнівської молоді за збереження та примноження традицій, звичаїв, обрядів народу «Моя земля - земля моїх батьків»;

- Всеукраїнську історико-географічну експедицію учнівської молоді «Історія міст і сіл України»;

- Всеукраїнські зльоти юних туристів-краєзнавців – активістів руху учнівської молоді «Моя земля - земля моїх батьків»;

- III етап Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН з історичного відділення;

- Всеукраїнські школи юних туристів-краєзнавців за напрямками краєзнавчих досліджень;

- Всеукраїнські семінари-практикуми для педагогічних працівників позашкільних навчальних закладів з питань краєзнавчих досліджень учнівської молоді тощо.

3) Інформативно-методичний відділ

- забезпечує вивчення та узагальнення стану розвитку туристсько-краєзнавчої роботи, виявлення тенденцій, пріоритетних напрямів розвитку та прогнозування її подальшого розвитку на Україні, підготовку інформаційних та аналітичних довідок про стан та тенденції розвитку дитячо-юнацького туризму в Україні.

- організовує проведення Всеукраїнського конкурсу на кращий навчально-методичний матеріал туристсько-краєзнавчої тематики підготовку,

видання і розповсюдження методичних рекомендації та розробок за видами туризму і напрямками краєзнавства,

- забезпечує роботу сайту Центру;
- здійснює пропаганду і популяризацію туристсько-краєзнавчої роботи на Україні.

4) Організаційно-педагогічний відділ

- вивчення та узагальнення стану гурткової роботи у позашкільних навчальних закладах, виявлення тенденцій та пріоритетних напрямів розвитку гурткової, пошукової, дослідницької та наукової діяльності учнів у навчальних закладах системи Міністерства освіти і науки України, прогнозування подальшого розвитку творчих об'єднань учнів в Україні на основі наданих інформацій з позашкільних навчальних закладів;
- підготовку інформаційних та аналітичних довідок про стан та тенденції розвитку туристсько-краєзнавчих гуртків (творчих об'єднань) в Україні ;
- узагальнення кращого досвіду туристсько-краєзнавчої роботи в діяльності позашкільних навчальних закладів України;
- підготовку положень та умов проведення масових заходів з гуртківцями Центру;

Відділ здійснює заходи щодо:

- розробки та апробації на базі гуртків Центру туризму навчально-методичних посібників, програм, рекомендацій для роботи туристсько-краєзнавчих гуртків в навчальних закладах; проводить роботу по залученню до цієї роботи окремих педагогів та педагогічні колективи;
- розробки експериментальних програм нового типу з організації і проведення туристсько-краєзнавчих масових заходів в навчальних та оздоровчих закладах, здійснення їх апробації у встановленому порядку.

5) Відділ патріотичного виховання

- розробляє методичні рекомендації та надає методичну допомогу в проведенні заходів з патріотичного виховання в навчальних закладах України;

- бере участь в організації Всеукраїнської військово–спортивної дитячо-юнацької патріотичної гри «Сокіл» («Джура») Українського козацтва, інших змагань, конкурсів з патріотичного виховання молоді;
- готує до видання спецвипуски інформаційно–методичного вісника «Туризм і краєзнавство» з питань патріотичного виховання.

2.3. Дослідження просування туристичного продукту дитячого туризму в ДП "Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді"

Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді, з метою розширення освітнього простору, як позашкільний навчальний заклад на засадах соціального партнерства плідно співпрацює з більш ніж 70 державними і громадськими організаціями та установами, творчими спілками, вищими навчальними закладами, музеями.

З метою вдосконалення науково-дослідницької діяльності учнів, створення системи пошуку і підтримки обдарованої особистості, кожного року у всіх областях України відриваються нові філії, наукові товариства, на базі яких працюють заочні школи. На прикладі Миколаївської області, в таблиці наведенні дані по функціонуванню «Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді» і організацією чисельних заходів дитячого туризму.

Таблиця 2.4

Масові заходи з учнями, студентами і педагогами у Миколаївській області за 2017 рік

№ п/п	Захід	Кількість груп	Кількість учасників
1.	Навчально-тренувальний збір «Буковець – 2017» (Овсяннікова О.В., Мезінов О.А.)		41

Продовження таблиці 2.4

2.	тур відкритої Першості Центру з туристського багатоборства «Смуга перешкод. Зв'язки» (група «Б»)	16	118
3.	Краєзнавча школа	10	51
4.	тур «Що? Де? Коли?» відкритої Першості юних краєзнавців МОЦКЕ УМ	21	165
5.	обласний конкурс-захист Малої академії наук в відділеннях історії, філософії та суспільствознавства, наук про Землю		82
6.	фестиваль «Музейні перлини Миколаївщини»		122
7.	Конкурс екскурсоводів «Музейна скарбниця Миколаївщини»	47	114
8.	тур "Спортивне орієнтування" Відкритої Першості Центру зі спортивного туризму	26	162
9.	Міжрегіональна краєзнавча зустріч «Єднаймося заради України»	14	67
10.	тур «Естафета зв'язок» Відкритої Першості Центру зі спортивного туризму	32	148
11.	тур «Туристсько-краєзнавча естафета» Відкритої першості юних краєзнавців МОЦКЕ УМ	24	156
12.	школа «Патріот» для вихованців гуртків військово-патріотичного напрямку	12	84
13.	Велопохід III с.с. по Миколаївській області (Трощенко В.О., Гладка О.В.)	1	8
14.	Експедиція з активним способом пересування- похід III с.с. по Черкаській області (Пушкаренко В.Д., Мартинова Д.Б.)	1	24
15.	Велопохід I к.с. по Миколаївській області (Мартинов С.В, Носков І.П.)	1	8
16.	Пішохідний похід III с.с. по Миколаївській області (Овсяннікова О.В., Колеснікова М.В.)	1	12
17.	Тур «Крос-похід» Відкритої першості Центру УМ зі спортивного туризму серед юнаків та юніорів	17	116
18.	Відкриті змагання Миколаївської області зі спортивного туризму серед юнаків «Кубок Бугу»	22	214
19.	Особистий Чемпіонат з пішохідного туризму.		62
20.	Чемпіонат Миколаївської області серед юнаків зі спортивного туризму	20	214
21.	Обласний збір-змагання юних рятувальників «Школа безпеки»	11	112
22.	Чемпіонат Миколаївської області з пішохідного туризму серед працівників освіти	12	107

Продовження таблиці 2.4

23.	Водний похід I к.с. по Миколаївській та Кіровоградській областях (Мінаков В.А., Колеснікова М.О.)	1	10
24.	Школа туристського активу області (Трощенко В.О., Овсяннікова О.В.)	5	31
25.	Велопохід I к.с. по Миколаївській області (Трощенко В.О., Гладка О.В.)	1	8
26.	Водний похід II к.с. по Миколаївській, Одеській та Кіровоградській областях (Брагіна Л.В., Брагін А.Л.)	1	10
27.	Археологічна експедиція з активним способом пересування (Бондаренко Д.В., Смирнов О.І.)	1	10
28.	Літня археологічна експедиція (Бондаренко Д.В., Смирнов О.І.)	1	12
29.	Водний похід I к.с. по Миколаївській та Кіровоградській областях (Брагіна Л.В., Брагін А.Л.)	1	8
30.	Тренувальні збори по підготовці до Чемпіонату України зі спортивного туризму серед юнаків (Гладка О.В., Шилова Н.І., Трощенко В.О.)	1	11
31.	Тренувальні збори по підготовці до XI Всеукраїнського зльоту-змагання юних туристів-краєзнавців (Овсяннікова О.В., Бондаренко Д.В.)	1	10
32.	Пішохідний похід II к.с. по Карпатах (Пушкаренко В.Д., Колеснікова М.В.)	1	8
33.	Велопохід II к.с. по Миколаївській області (Зайкін О.В., Шилова Н.І.)	1	8
34.	Пішохідний похід III к.с. по Карпатах (Мартинів С.В., Безпалый М.А.)	1	6
35.	Велопохід III к.с. по Миколаївській та Херсонській областях (Гладка О.В., Трощенко В.О.)	1	8
36.	Археологічна краєзнавча експедиція (Бондаренко Д.В., Запорожець О.В.)	1	11
37.	Заходи до Всесвітнього Дня туризму		417
38.	Тренувальні збори по підготовці до участі в Чемпіонаті України зі спортивного туризму – пішохідний туризм (Носков І.П.)	1	5
39.	Навчально-тренувальні збори з військово-патріотичної підготовки (Овчаренко І.В., Брагін А.Л.)	1	16
40.	Відкрита Першість МОЦКЕ УМ зі спортивного туризму серед юнаків та юніорів. Тур ««Особисто-командна смуга перешкод»	26	135
41.	Осіння сесія МАН (Риженков А.В.)		153

Продовження таблиці 2.4

42.	Відкрита Першість МОЦКЕ УМ військово-прикладних видів змагань (Мінаков В.А., Брагін А.Л.)	3	9	56
43.	Зимова сесія МАН (Риженков А.В.)			138
44.	Школа «Патріот» (Мінаков В.А.)		8	47
45.	Відкритий краєзнавчий турнір «Що? Де? Коли? Як?» (Овсяннікова О.В.)		16	114
46.	Новорічна театралізована ігрова програма для вихованців МОЦКЕ УМ			135
	Разом:		367	3554

Джерело: складено автором за результатами вивчення діяльності ДП"Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді"

Отже, за 2017 рік понад 3500 учнів відвідали масові заходи у Миколаївській області, що підкреслює розвитку дитячо-юнацького туризму у цій області і захоплення молоді і різних видах туризму.

Висновки до розділу 2

Аналізуючи географічне положення Миколаївської області, можна зробити висновок, що ця область займає вдале положення для розвитку туристичної галузі, зокрема зеленого та освітнього туризму.

Дослідження дозволяє стверджувати, що регіон має потужні природно-рекреаційні ресурси: кліматичні умови, значні водні ресурси, різноманітний тваринний і рослинний світ.

Проаналізувавши функціонування «Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді», можна стверджувати, що Миколаївська область має потенціал у розвитку дитячо-юнацького туризму, завдяки історико-культурній спадщині, потужній матеріальній базі, досить розвинутій інфраструктурі, великій кількості зацікавлених юнаків у розвитку активного туризму.

Фінансової уваги з боку держави потребує розвиток туристичної інфраструктури, охорона пам'яток, музейна безпека, розвиток рекламно-інформаційного забезпечення індустрії. Саме за таких умов туризм, у тому

числі і дитячий, може стати джерелом величезних прибутків та основою розвитку економіки Миколаївської області.

Розділ 3.

Пропозиції щодо просування туристичного продукту дитячого туризму на міжнародний ринок

3.1. Перспективи розвитку дитячого туризму в Україні

Майбутнє кожної держави – це її підростаюче покоління. Діти й підлітки становлять 22,6 %, або близько 11 млн. чол., загальної кількості населення України. Упродовж останніх років в Україні зберігається тенденція до погіршення стану здоров'я молоді, яка зумовлена негативними факторами соціально-економічного, екологічного та психоемоціонального характеру. Конвенцією ООН про права дитини, ратифікованою Верховною Радою України, проголошено, що діти мають не тільки особливі потреби, а й громадські, політичні, соціальні, культурні та економічні права. Одним із найважливіших стратегічних завдань нашої держави в забезпеченні соціального захисту дитинства є реалізація їх права на оздоровлення та відпочинок. Виходячи з цього, постає потреба вироблення системного підходу до проведення молодіжної політики сприяння духовному й фізичному розвитку підростаючого покоління, виховання у нього почуття громадської свідомості та патріотизму.

Туризм дає можливість розвитку 53 галузей народного господарства, сприяє розвитку малого та середнього бізнесу всередині країни. На одне робоче місце в сфері туризму може бути створено до п'яти робочих місць в суміжних областях. Туристична галузь в світі впевнено розвивається, а її частка в національних економіках зростає. Тому закономірно, що йде жорстка конкурентна боротьба за туристичні потоки.

Сформовані економічна і політична ситуації як всередині країни, так і в усьому світі як не можна краще підходять для розвитку внутрішнього туризму. Політика імпортозаміщення, що проводиться урядом, також може бути застосована і сприятлива для сфери туризму. Висока вартість валюти різко погіршує привабливість іноземних держав для туристичної сфери.

Поряд з її різноманітними кліматичними, географічними, національними та культурними особливостями Україна являє собою ідеальний ареал розвитку внутрішнього дитячо-юнацького туризму.

Одним з масових видів туризму є дитячий туризм, який представляє собою подорожі з різними цілями дітей у віці від 7 до 17 років. Необхідність розвитку і становлення дитячого туризму придбала небувалу актуальність у зв'язку з досягненнями демографічної політики. Фахівці вважають, що в перспективі дитячо-юнацький туризм може і повинен стати одним з пріоритетних напрямків розвитку туризму. Економічні переваги цього виду туризму полягають в тому, що школярі і учні подорожують, як правило, організованими групами, а поїздки ритмічно повторюються з року в рік, що значно полегшує планування бізнесу. [28]

Подальший розвиток дитячого туризму стримується цілою низкою негативних чинників:

- специфічність і обмеженість спектра турпродуктів для дітей;
- недостатній розвиток інфраструктури для дитячого туризму;
- відсутність спеціалізованих компаній, що займаються дитячим туризмом;
- невисока кваліфікація більшості фахівців, що працюють в сфері дитячого відпочинку та туризму;
- недостатня інформованість споживача про пропоновані дитячві туристичні продукти.
- низька цінова доступність дитячого відпочинку.

Незважаючи на широкий спектр проблем, на сьогоднішній день дитячий відпочинок є одним з найбільш затребуваних видів туризму, оскільки має безпосереднє відношення до соціальної сфери. Стійка потреба і зростаючий попит на дитячий відпочинок пояснюються, з одного боку, зростанням добробуту населення і можливістю фінансування дитячого відпочинку за рахунок Фонду соціального страхування - з іншого. Це сприяє перепрофілювання багатьох здравниць і використання їх для організації

оздоровлення і відпочинку дітей (або сімейного відпочинку).

Серед основних цілей державного регулювання в галузі туризму є забезпечення доступності туризму та екскурсійних відвідувань для дітей, молоді, людей похилого віку, інвалідів та малозабезпечених громадян шляхом запровадження пільг стосовно цих категорій. Державою приділяється постійна і значна увага оздоровленню та відпочинку дітей та молоді.

Для розвитку індустрії дитячого відпочинку необхідно розробити комплекс заходів в наступних напрямках:

- матеріально-технічна підтримка галузевих організацій;
- забезпечення безпеки дітей на маршрутах і безпосередньо в місцях відпочинку;

- вирішення кадрових питань;
- розвиток нових, ефективних і корисних видів відпочинку дітей з використанням передових технологій і методів даної галузі.

Дитячо-юнацький туризм є одним із напрямів розвитку туризму в Україні, який покликаний сприяти вихованню та освіті підростаючого покоління засобами туристсько-красознавчої діяльності, формуванню всебічно розвиненої особистості, орієнтований на соціально важливу категорію нашого суспільства - підростаюче покоління [29]. В основному організацію дитячо-юнацького туризму в Україні покладено на позашкільну освіту.

Патріотичне виховання починається з послідовного освоєння і усвідомлення приналежності до «малої батьківщини» (місця, де людина народилася, де живе), області і, нарешті, України.

Патріотичне виховання актуально в зв'язку з кризою ідентичності, яким живе суспільство. Туризм у цих зв'язках може стати істотним засобом вирішення даної проблеми. Подорожі піднімають культурну толерантність, поглиблюють взаєморозуміння між представниками різних культур, сприяють формуванню соціально-культурної ідентичності. В поліетнічних регіонах туризм можна розглядати як діалогічну за своєю природою форму зустрічі різних культур,

яка, з одного боку, сприяє поглибленню культурної самосвідомості та формуванню культурної ідентичності, а з іншого, приводить до взаємовиключення за рахунок взаємообміну культурним досвідом. Туризм в цьому зв'язку стає засобом посилення національної самосвідомості особистості, формування почуття приналежності до своєї культури та народу, більш повного задоволення потреб у пізнанні навколишнього світу.

Подорож - це перш за все міжособистісне спілкування, однак на його основі висувається сло-жня система відносин людини з культурою, історією, світом, самим собою. Найважливішою умовою етнокультурної ідентичності - це група регіональних факторів.

Це перш за все, пам'ятники історії та культури, явища, факти, події, легенди, які визначають історико-культурну унікальність території, стають для місцевого населення предметом любові та гордості. Також туризм важливий як засіб зняття фізичної втоми, психологічного напруження і стресів.

Крім того, дитячо-юнацький спортивно-оздоровчий туризм є однією з найбільш ефективних оздоровчих технологій, які сприяють формуванню здорового способу життя людини і суспільства в цілому, що має велике державне значення у вихованні підростаючого покоління.

Тісні взаємозв'язки між рівнем розвитку туризму в країні і рівнем і станом економіки обумовлюють багато аспектів індустрії. В економічно високорозвиненій країні сформована інфраструктура туризму (транспорт, засоби розміщення та харчування, сучасні технології і тп.). Високий рівень добробуту населення сприяє високому попиту на туристичні послуги. Все це сприяє розвитку туризму.

Таким чином, дитячо-юнацький туризм - важливий спосіб передачі новому поколінню накопиченого людством життєвого досвіду і матеріально культурної спадщини, формування ціннісних орієнтацій, морального оздоровлення та культурного розвитку нації, один із шляхів соціалізації особистості.

Таблиця 3.1

**Санаторно-курортні та оздоровчі заклади дитячого відпочинку в
Україні**

Рік	Всього	У них місць, тис
2012	17744	188
2013	18549	191
2014*	13977	126
2015*	9743	113
2016*	9669	112
2017*	9745	106

Джерело:[24].

*- Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях

Для поліпшення рівня дитячо-юнацького туризму в Україні потрібно:

- зберегти і розвивати систему центрів і станцій дитячо-юнацького туризму, туристичних клубів як системну основу розвитку дитячого туризму.
- покласти на центри та станції дитячо-юнацького туризму організаційно-методичні функції.
- сформувати систему масових заходів з які навчаються з метою залучення їх в туристко- краєзнавчу діяльність.
- розробити механізм стимулювання дітей та педагогів до занять туристко-краєзнавчої діяльності (система оплати праці, почесні звання і знання, конкурси)
- необхідно розробити стратегію розвитку дитячо-юнацького туризму в Україні.

Також, перспективи розвитку дитячого туризму в Україні, окрім Миколаївської області, є у областях, які також входять до складу Причорноморський регіону, це Одеська та Херсонська області, традиційно вважається найбільш освоєними, розвиненими і тими, що мають вдосконалену інфраструктуру туристично-рекреаційного комплексу. Фактично вважається,

що рекреація є провідною складовою сфери послуг національної економіки в цьому регіоні.

Серед зазначених областей найбільшою є Одеська, впродовж якої розташовані піщані пляжі морського та лиманного походження довжиною понад 180 км. Одеській області притаманні лікувальні властивості типового клімату морського узбережжя завдяки присутності покладів лікувальних грязей, ропи лиманного походження, мінеральних вод. Виходячи з лікувальних властивостей клімату Одеської області на цій території розташовано низку лікувально-профілактичних закладів. Станом на 01 січня 2017 р. склад туристичної інфраструктури Одеської області стає 1147 закладів туристично-рекреаційного призначення, з яких 366 об'єктів були представлені підприємствами готельного типу и 781 об'єкт відносився до установ профілю оздоровлення.

Характеризуючи Херсонську область, слід зазначити, що вона має суттєвий потенціал для розвитку туристичної індустрії, проте він використовується в незначній мірі (область приймає тільки 5% туристів від загального обсягу туристів, що відпочивають уздовж морського узбережжя України). Так, туристично-рекреаційний потенціал Херсонської області переважно складається з морських пляжів, довжина яких сягає понад 200 км; родовищ лікувальних грязей і ропи, а також мінеральних вод; озер соляного типу; лікувально-термальних вод. Херсонська область містить 12 зон курортно-рекреаційного типу, серед яких найпопулярнішими є такі: Генічеськ, Залізний порт, Лазурне, Скадовськ.

Херсонська область містить 79 територій та окремих об'єктів, що складають природно-заповідний фонд. Їх площа - 272,7 тис. га, що становить 9,7% загальної площі регіону.

Таким чином, Причорноморському регіону України притаманні багаті туристично-рекреаційні ресурси, зокрема, наявність цілющого повітря, лікувальних грязей, мінеральних вод, пам'яток історико-культурного значення, які приваблюють туристів з різних куточків світу.

3.2. Розробка туру в сегменті дитячого туризму в Миколаївській області

Назва розробленого туру - «Дивотур». Спортивно-оздоровчий тур для хлопчиків і дівчат віком від 7 до 14 років проводиться щорічно влітку, під час канікул. Тур проходить на протязі 8 днів . Проживання у наметовому містечку на березі річки Південний Буг. Мета туру – не тільки залишити задовільну дитину і її батьків, а й залучити якомога більше дітей до спорту.

Таблиця 3.2

Програма туру «Диво-тур»

День	Подія	Початок, год	Кінець, год
1-ий день	Заїзд учасників зміни, облаштування	9 ⁰⁰	14 ⁰⁰
	Робота комісії, відрядний час (назва, девіз загону , підготовка візитки).	14 ⁰⁰	16 ⁰⁰
	Урочиста лінійка, присвячена відкриттю зміни	16 ⁰⁰	16 ²⁰
	Гра по станціям «Навколо світу», «Що, де, коли?...».	16 ²⁰	18 ³⁰
	Вечеря	19 ⁰⁰	20 ⁰⁰
	Вечір знайомств «Нумо знайомитись...» (Візитки)	20 ⁰⁰	21 ⁰⁰
	Дискотека, нарада керівництва	21 ⁰⁰	22 ²⁰
	Нарада орггрупи	22 ⁰⁰	23 ⁰⁰
	Відбій, нарада помічників інструкторів	23 ⁰⁰	
2-ий день	Підйом	7 ⁴⁰	8 ⁰⁰
	Зарядка	8 ⁰⁰	8 ¹⁵
	Лінійка, подняття прапору	8 ¹⁵	9 ⁰⁰

Продовження таблиці 3.2

	Завтрак, піший маршрут	9 ⁰⁰	10 ⁰⁰
	Заняття по багатоборству, заняття по орієнтуванню, воєнно-прикладні види спорту, і психологічний тренінг згідно	10 ⁰⁰	13 ⁰⁰

	розкладу		
	Обід	13 ⁰⁰	14 ⁰⁰
	Тиха година	14 ⁰⁰	16 ⁰⁰
	Мотузковий курс	16 ⁰⁰	19 ⁰⁰
	Вечеря	19 ⁰⁰	20 ⁰⁰
	Захід «»	20 ⁰⁰	21 ⁰⁰
	Дискотека, нарада керівництва	21 ⁰⁰	22 ³⁰
	Лінійка, спуск прапора	22 ³⁰	22 ⁴⁰
	Вечірні вогники, нарада орггрупи	22 ⁴⁰	23 ⁰⁰
	Відбій, нарада помічників інструкторів	23 ⁰⁰	
3-ий день	Підйом	7 ⁴⁰	8 ⁰⁰
	Зарядка	8 ⁰⁰	8 ¹⁵
	Лінійка, подняття прапора	8 ¹⁵	9 ⁰⁰
	завтрак, піший маршрут	9 ⁰⁰	10 ⁰⁰
	Заняття по багатоборству, заняття по орієнтуванню, воєнно-прикладні види спорту, і психологічний тренінг згідно розкладу	10 ⁰⁰	13 ⁰⁰
	Обід	13 ⁰⁰	14 ⁰⁰
	Тиха година	14 ⁰⁰	16 ⁰⁰
	Відкриття Олімпійських ігор, спортивні змагання	16 ⁰⁰	19 ⁰⁰

Продовження таблиці 3.2

	Вечеря	19 ⁰⁰	20 ⁰⁰
	Захід «»	20 ⁰⁰	21 ⁰⁰
	дискотека, нарада керівництва	21 ⁰⁰	22 ⁴⁰
	Вечірні вогники, нарада орггрупи	22 ⁴⁰	23 ⁰⁰
	Відбій, нарада помічників інструкторів	23 ⁰⁰	
4-ий день	Підйом	7 ⁴⁰	8 ⁰⁰
	Зарядка	8 ⁰⁰	8 ¹⁵
	Лінійка, підняття прапора	8 ¹⁵	9 ⁰⁰
	Завтрак, піший маршрут	9 ⁰⁰	10 ⁰⁰
	Заняття по орієнтуванню, воєнно-прикладні види спорту, і психологічний тренінг згідно розкладу	10 ⁰⁰	13 ⁰⁰
	Обід	13 ⁰⁰	14 ⁰⁰

	Тиха година	14 ⁰⁰	16 ⁰⁰
	Конкурс на оформлення свого табору	16 ⁰⁰	19 ⁰⁰
	Вечеря	19 ⁰⁰	20 ⁰⁰
	Захід «»	20 ⁰⁰	21 ⁰⁰
	Дискотека, нарада керівництва	21 ⁰⁰	22 ³⁰
	Лінійка, спуск прапора	22 ³⁰	22 ⁴⁰
	Вечірні вогники, нарада орггрупи	22 ⁴⁰	23 ⁰⁰
	Відбій, нарада помічників інструкторів	23 ⁰⁰	
5-ий день	Підйом	7 ⁴⁰	8 ⁰⁰
	Зарядка	8 ⁰⁰	8 ¹⁵
	Лінійка, підняття прапора	8 ¹⁵	9 ⁰⁰
	Завтрак, піший маршрут,	9 ⁰⁰	10 ⁰⁰

Продовження таблиці 3.2

	Заняття по багатоборству, заняття по орієнтуванню, воєнно-прикладні види спорту, і психологічний тренінг згідно розкладу	10 ⁰⁰	13 ⁰⁰
	Обід	13 ⁰⁰	14 ⁰⁰
	Тиха година	14 ⁰⁰	16 ⁰⁰
	Конкурс на написання вірша на тему «Батьківщина»	16 ⁰⁰	19 ⁰⁰
	Вечеря	19 ⁰⁰	20 ⁰⁰
	Захід «»	20 ⁰⁰	21 ⁰⁰
	Дискотека, нарада керівництва	21 ⁰⁰	22 ³⁰
	Лінійка, спуск прапора	22 ³⁰	22 ⁴⁰
	Вечірні вогники, нарада орггрупи	22 ⁴⁰	23 ⁰⁰
	Відбій, нарада помічників інструкторів	23 ⁰⁰	
6-ий день	Підйом	7 ⁴⁰	8 ⁰⁰
	Зарядка	8 ⁰⁰	8 ¹⁵
	Лінійка, підняття прапора	8 ¹⁵	9 ⁰⁰
	Завтрак, піший маршрут	9 ⁰⁰	10 ⁰⁰
	Заняття по багатоборству, заняття по орієнтуванню, воєнно-прикладні види спорту, і психологічний тренінг згідно	10 ⁰⁰	13 ⁰⁰

	розкладу		
	Обід	13 ⁰⁰	14 ⁰⁰
	Захід«»	14 ⁰⁰	19 ⁰⁰
	Вечеря	19 ⁰⁰	20 ⁰⁰
	Дискотека, нарада керівництва	20 ⁰⁰	22 ³⁰
	Лінійка, спуск прапора	22 ³⁰	22 ⁴⁰

Продовження таблиці 3.2

	Вечірні вогники, нарада орггрупи	22 ⁴⁰	23 ⁰⁰
	Відбій, нарада помічників інструкторів	23 ⁰⁰	
7-ий день	Підйом	7 ⁴⁰	8 ⁰⁰
	Зарядка	8 ⁰⁰	9 ⁰⁰
	Завтрак, піший маршрут,	9 ⁰⁰	10 ⁰⁰
	Заняття побагаторобству, заняття по орієнтуванню, воєнно-прикладні види спорту, і психологічний тренінг згідно розкладу.	10 ⁰⁰	13 ⁰⁰
	Обід	13 ⁰⁰	14 ⁰⁰
	Тиха година	14 ⁰⁰	15 ⁰⁰
	Змагання по туристському багаторобству	15 ⁰⁰	18 ⁰⁰
	Вечеря	18 ⁰⁰	19 ⁰⁰
	Урочиста лінійка «Посвята в туристи»	19 ⁰⁰	20 ⁰⁰
	Посиденьки у загального багаття	20 ⁰⁰	21 ⁰⁰
	Прощальна дискотека	21 ⁰⁰	00 ⁰⁰
	Відбій	00 ⁰⁰	
8-ий день	Підйом	8 ⁴⁰	9 ³⁰
	Зарядка	9 ³⁰	10 ⁰⁰
	Завтрак	10 ⁰⁰	10 ³⁰
	Урочисте закриття зміни	10 ³⁰	11 ⁰⁰
	Велика військова гра «Дозор», перегляд фільму.	11 ⁰⁰	15 ⁰⁰
	Конкурс «Я солдат!», зустріч с ветеранами ВВВ	15 ⁰⁰	16 ⁰⁰

Продовження таблиці 3.2

Змагання «Туристська естафета», показ фільму патріотичної тематики	16 ⁰⁰	19 ⁰⁰
Конкурс винахідників	19 ⁰⁰	20 ⁴⁵
Закриття Олімпіади	20 ⁴⁵	21 ⁰⁰
Роз'їзд учасників	21 ⁰⁰	

Отже, тур спрямований на молодь від 7 до 14 років, спрямований на залучення підростаючого покоління до спортивного інтересу, на патріотичне виховання молоді, привертання уваги дітей до активного відпочинку.

Таблиця 3.3

Економічне обґрунтування програми

Найменування послуги	Розрахунок на 1чол/1день	Розрахунок на 1 чол/8 днів	Розрахунок на 215чол/8днів
Проживання (50 чотирьохмісних наметів і 5 трьохмісних)	79	632	137500
Харчування (3 розрахунку 100грн/день на людину)	100	800	172000
Транспорт маршрут Київ- Миколаїв, Миколаїв-Київ (4 автобуси)	148	296	32000
Технічне забезпечення аніматорів	5	40	8600
Оплата праці аніматорів і водія автобуса	20	160	34400
Оренда автобуса	20	160	34400
Всього	372	2088	424900

Отже, загалом тур розрахований на 200 дітей плюс 8 аніматорів і 6 супроводжуючих.

На 1 людину тур обходиться у 2088 гривень.

Висновки до розділу 3.

Виявлено, що Причорноморський регіон є одним з найбільш пріоритетних і найперспективніших туристично-рекреаційних територій України, що є важливими для активного соціально-економічного розвитку країни та розвитку різних типів туризму, в тому числі і дитячо-юнацького.

Проаналізовано чинники, які стримують розвиток дитячого туризму в Україні, та запропоновані шляхи їх вирішення за допомогою центрів і станцій дитячо-юнацького туризму.

Розроблений спортивно-оздоровчий тур у сегменті дитячого туризму, з метою приваблення більшої кількості дітей до здорового способу життя, що має велике державне значення у вихованні підростаючого покоління.

Доведено, що дитячо-юнацький туризм є одним з найважливіших у формуванні добробуту населення, а це сприяє високому попиту на туристичні послуги, що в наслідку призводить до розвитку туризму.

Висновки.

За результатами проведено дослідження можна зробити наступні висновки:

- 1) Сформована в сфері дитячо-юнацького туризму ситуація вимагає якнайшвидшого прийняття заходів з метою не тільки підтримання і розвитку

галузі, а й популяризації та підняття іміджевої складової. Якісний відпочинок сприятливо впливає на безліч життєвих показників людини, які особливо важливо зберігати в дитячо-юнацькому віці. Політика розвитку спортивної культури населення, активно розвивається на державному рівні, також є стимулом для деяких видів дитячого відпочинку. Сукупність цих факторів однозначно визначає важливість галузі, а вплив туризму на більшість інших сегментів народного господарства дозволить економіці розвиватися комплексно.

2) У ході досліджень виявлено, що Україна має великий потенціал в розвитку дитячого туризму. Проте при нераціональному користуванні туристично-рекреаційним комплексом, він досить швидко стає непридатним для відпочинку і втрачає можливість задоволення потреб споживачів щодо організації дозвілля. Тому я пропоную в Україні застосувати ряд заходів практичного характеру стосовно охорони територій туристично-рекреаційного призначення. Ці заходи, перш за все, орієнтовані на регулювання обсягів туристичних потоків і коригування особливостей їх поведінки, на оптимізацію розміщення елементів туристичної інфраструктури (доріг, житлових і господарських споруд).

3) У ДП "Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді" в останній рік відкрилось більше 30 філій у всіх областях України, що зумовлює розвиток ДЮТ не тільки у деяких регіонах, а на всій території країни. Також центр туризму співпрацює більш, ніж з 70 творчими угрупованнями, спілками в Україні й за кордоном.

4) У ході роботи був запропонований ряд заходів по модернізації курортно-рекреаційного потенціалу задля ефективного просування продукту дитячого туризму на міжнародний ринок.

5) Доведено, що реалізація основних напрямів стимулюватиме туристичну діяльність в Україні, посилить взаємозв'язок туризму з іншими пріоритетними сферами соціального, економічного та культурного розвитку окремих регіонів і всієї країни. А це, у свою чергу, сприятиме зростанню,

авторитету України на світовому ринку туристичних послуг, зміцненню економіки країни, наповненню державного бюджету, створенню потужної туристичної галузі, зростанню добробуту українських громадян, збереженню історико-культурної спадщини, піднесенню духовного потенціалу суспільства.

Список використаних джерел:

1. Про туризм : Закон України від 15.09.1995 №324/95-ВР
2. Туризм. Сучасні різновиди туризму : навч. посіб. Кляп М.П. - Київ: 2016. - 68 с.

3. Основи вікової педагогіки: навч. посібник. - А.С. Белкін. 2007. Київ: Київ. нац.. пед..ун. імені М.П. Драгоманова - 192 с.
4. Колотуха О.В. Популярні види дитячого відпочинку в даному часі / Турбізнес, 2009.- С. 25-26.
5. Маркетинг на ринку туристичних послуг: навч. посіб. / Кирилова О. – Київ : Київ. нац. ек. ун-т імені Вадима Гетьмана - 2009. - С. 57-59.
6. А.В. Лиманський . Міжнародний туризм в епоху глобалізації / Лиманський В.А., Ружковський Я.О / Журнал європейської економіки. - 2015. - Т.4. - №3. - С.295-305.
7. Колотуха О.В. Шляхи вдосконалення системи дитячо-юнацького туризму в Україні // Гуманітарний вісник Переяслав-Хмельницького держ. пед. ун-ту ім. Г.Сковороди. - 2009. - С. 79-81.
8. Спеціальні види туризму : підручник / Бабкін А.В 2008. - Харків: ХДУХТ, 2012. - 251с.
9. Туризм і спортивне орієнтування: навч. посібник. / Л.А.Вяткін. Центр учбової літератури, 2012– 178с.
10. Екологічний туризм і екологія туризму: навч. посіб. / Колбовський Е.Ю - Київ. – Київ, Інститут екології, економіки і права, 2011. С 20 - 23
11. Михайліченко Г.І. Інновінг в туризмі : монографія / Г.І. Михайліченко – Київ : Київ, нац. торг.-екон. ун-т, 2012. С. 87-88.
12. Історія туризму в Україні : підручник / Федорченко В.К., Дьорова Т.А. – Київ, 2012.- С.74-76.
- 13 . Туризмологія: навч.-метод. посіб. / Ільїна Е.Н. - К. : КУТЕП, 2010 р. - 70 с.
14. Туристичне краєзнавство : навч.посіб. / Петранівський В.Л., Рутинський М.Й. – Київ, Знання -2006.- С.575.
15. Міжнародний туризм і сфера послуг: підручник / Ганіч Н.М., Антонюк Н.В. – Харків, Вид-во: Знання, 2008 р. 551 с.
16. Туристичний бізнес : навч . посіб. / Мальська М.П, Худо В. – Київ : Київ. нац. торг-екон. ун-т , 2017. - С.45-46.

17. Рекреаційні ресурси та курортологія : підручник / Фоменко Н.В. – Київ: Центр учбової літератури, 2007.- 312с .
18. Маркетинг на ринку туристичних послуг: навч. посіб. / Кирилова О. – Київ : Київ. нац. ек. ун-т імені Вадима Гетьмана - 2009. - С. 57-59.
19. Туризм і готельне господарство України і світу : навч. посіб / Лойко Клапчук В.М, Польова Л.В. - Прикарпатський нац. ун-ет імені Василя Стефаника, 2013. С. 44-45.
20. Малиновська О.В, Іванова Ю.М. Географія дитячого туризму / О.В. Малиновська , Ю.М. Іванова / Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2008. - № 44. - С.3–5.
21. Дитячо-юнацький туризм в Україні як територіальна соціально-економічна система, [текст] : автореф дис. на здобуття наукового степеня д-ра екон.наук спец. 18.10.2005. - туризм / О.В. Колотуха – Київ: Київ. ін.-ут географії. 22 с.
22. Туризм і готельне господарство України і світу : навч. посіб / Лойко Клапчук В.М, Польова Л.В. - Прикарпатський нац. ун-ет імені Василя Стефаника, 2013. С. 44-45.
23. Географія дитячо-юнацького туризму в Україні: Навчальний посібник / Колотуха О.В. – Київ : Київ, Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді, 2016.- С.5-6.
24. Ерешко, Ф. І. "Зелений туризм" допомагає зберегти природу [Текст] / Ф.І. Ерешко , І.Кузнецов // Екологія і життя. - 2011. - N 6. - С. 70-71.
25. Мельниченко О.А., Шведун В.О. Особливості розвитку індустрії туризму в Україні : монографія // О.А. Мельниченко., В.О. Шведун – Харків, в-во 2017, 153 с.
26. Руденко В.П, Руденко С.В. Оцінка природно-ресурсного потенціалу України як основа менеджменту природоохоронної діяльності/ В.П. Руденко, С.В. Руденко: Монографія. - Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2014. – 248 с.
27. Бейдик О.О. Ресурсно-рекреаційні домінанти регіонів України . Наукові 2 дослідження до потреб туризму, 2006. – С. 47-54.

28. Інформаційні технології управління в туризмі : підручник / А.Д. Чудновский, М.А. Жукова. - Центр учбової літератури, 2016. С. 23-24
29. Писаревский Е. Л. Актуальні питання національного регулювання туризму/ Писаревський Е. Л // Туризм: право и экономика. - 2009. №4. - С. 3-5.
30. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
31. Визначні пам'ятки Миколаївської області [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ru.wikipedia.org/wiki/Николаевская_область